

Nr. 8
(314)

21-27 februarie 1996

pag. 10-11

Ana Blandiana, Șt. Aug. Doinaș și Octavian Paler despre „Între câine și lup“ de Emil Hurezeanu pag. 14

Interviul săptămânii: Cătălina Buzoianu

pag. 8-9

„Candidatura previzibilă“ a lui Elțin pentru un nou mandat prezidențial, anunțată oficial săptămîna trecută la Ekaterinburgul natal (numit Sverdlovsk pe vremea cînd Elțin era acolo secretar general), a stîrnit interes mai ales pentru că ea s-a produs concomitent și simetric cu cea a lui Ghennadi Ziuganov. Reprezentantul Partidului Comunist, victorios în alegerile pentru Duma de Stat de la sfîrșitul lui decembrie 1996, este considerat de către mulți politicieni și analiști ca favorit la această oră în cursa pentru prezidențialele din iunie. Acum două luni, cînd comuniștii asaltau Duma (pe care în bună parte aveau s-o și cucerască, cu un scor mai mare decît fusese creditată de sondaje), presa occidentală lansa ipoteza că la prezidențiale suportul lor va fi acordat generalului Lebed. În mediile de presă românești, numele fostului comandant al Armatei a 14-a, alături de declarații antiromânești neliniștitoare, a circulat chiar înainte ca el să atragă atenția mediilor occidentale, atît din cauza problemelor românilor din Transnistria, cît și din cauză că Armata a 14-a este resimțită ca o discretă amenințare asupra zonei balcanice. Programul său, arborînd o politică mai agresivă în favoarea celor 24 de milioane de rușofoni (acum minorități în fostele republici), flutura în fața Congresului Comunităților Ruse stindardul refacerii, sub o altă formă, a fostei Uniuni Sovietice. Cu sau fără generalul Lebed, naționaliștii și ultranaționaliștii vor fi oricum reprezentați la prezidențialele din iunie 1996 de Vladimir Jirinovski. În elucubrațiile sale, debitate recent la serbările electorale oficiale în compania liderului ultranaționalist francez Le Pen, România a fost din nou vizată, de astă dată ca viitor teatru de război.

Rămîne întrebarea cine poate fi acel unic candidat pe care Statele Unite l-au recomandat (fără a face nici o nominalizare) a fi susținut de toate forțele democratice din Federația Rusă, pentru a-i da șanse în înfruntarea din iunie 1996, cu ultranaționaliștii și comuniștii. Recomandarea SUA a fost făcută după victoria din decembrie 1995 a comuniștilor în alegerile pentru Duma de Stat și era un semn clar de îngrijorare pentru viitorul reformei și al democrației (evoluția ultimului deceniu a fost concludentă în privința in-

Cecenia. Vizita primului-ministru german Kohl la Moscova poate fi însă citită și ca un suport implicit pentru actualul președinte, așadar ca un răspuns afirmativ. Germania și-a afirmat constant atît sprijinul pentru integrarea euro-atlantică a țărilor din estul și mai ales centrul Europei, cît și grija permanentă pentru ca Rusia să nu fie umilită și să nu se simtă amenințată. Contribuția Germaniei la sprijinul reformei economice din Rusia s-a manifestat concret și constant. Occidentul are propria sa politică față de partene-

ționare a politicii externe, care subminează șansele de integrare euro-atlantică ale Bulgariei. Încercarea de stabilire a unei axe ortodoxe Atena-Sofia-Belgrad-Moscova, ca și absența unei cereri ferme de intrare în NATO pun sub semnul întrebării independența politicii externe a Bulgariei, ce pare mai degrabă (după cum atenționează peședintele Jelio Jeleu) să servească interesele Rusiei.

Bucureștii lipsește din această înșiruire a capitalelor axei ortodoxe pro-moscovite, dar cine i-a urmărit atent politica a putut surprinde destule semne de cochetărie cu ea.

Însă nu acestea sînt grijile României la această oră. Criza energiei, grevele care se întind de la o ramură industrială la alta, de la o regiune la alta, dezvăluirile îngrijorătoare despre rețelele crimei organizate, răbufnite recent, scăderea alarmantă și zilnică a nivelului de trai sub creșterea inexorabilă a prețurilor acapareză toate privirile asupra problemelor interne.

Problemelor interne ale viitorului guvern, ale viitoarei ierni părea să le răspundă și Apelul lansat de Convenție, în prelungirea inițiativei PNTCD, pentru a nu se întîrzia data alegerilor din România. În fapt, însă, o dată cu acest apel, începe și lupta pentru despărțirea prezidențialelor de legislative, o luptă perdută în 1992. Legislativele mai devreme ar înlătura presiunile regimului Iliescu asupra alegătorului, dînd șanse unei echipe noi, mai credibile, fără trecutul de ezitări, greșeli, jocuri duble între Vest și Est ale echipei actuale.

Pentru nou context internațional, mai aspru și mai complicat, despărțirea legislativelor de prezidențiale la alegerile din România este o miză mai mare decît viitoarea iarnă.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

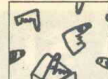
O miză mai mare decît viitoarea iarnă

terdependenței lor) în Federația Rusă. Dacă, potrivit Constituției ruse, Parlamentul este o instituție slabă, Președinția este una dintre cele mai puternice din Europa. Echilibrul de forțe din întreaga lume depinde, într-o măsură mai mică sau mai mare, de rezultatul alegerilor din iunie în Federația Rusă, mai precis, dacă ocupantul Kremlinului va fi sau nu un adept al democrației și un continuator al reformei.

Mai poate fi considerat la această oră Boris Elțin acest candidat unic, cu șanse pentru iunie 1996, al forțelor democratice? Comentarii reticente au reamintit, cu ocazia anunțării candidaturii sale că aura de salvator al reformei și democrației îi este destul de deteriorată la această oră de nemulțumirea populară și de singele curs în

rul rus, uneori diferită (și este normal să fie diferită) de cea a fostelor țări-satelit și mai ales de angoasa politicienilor și opiniei publice din aceste țări, neliniștite nu doar de amintiri istorice recente, ci și de reparația unor pretenții imperiale în Federația Rusă. Știri mărunte de presă sînt dovezile acestei neliniști. În Polonia, deși adus la putere de comuniștii reformați, președintele, Aleksander Kwasniewski, a semnat, după scandalul Oleksy (premierul demisionat pentru că întreținuse relații cu KGB), un proiect de lege care să permită verificarea înalților demnitari ai statului în privința eventualei lor colaborări cu fostele servicii secrete străine. În Bulgaria, președintele Jelio Jeleu a acuzat guvernul socialist condus de Jan Videnov de o proastă direc-

Care este, de fapt, adevărul?

Incomodă prin simplul fapt că există, în ciuda valului de persecuții care s-a abătut asupra ei timp de peste 40 de ani, devenită și mai incomodă datorită faptului că își reclamă patrimoniul confiscat în 1948, Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, cea de-a doua biserică națională conform Constituției din 1923 și prima, de fapt, care a purtat titlatura de „Română”, este supusă în momentul de față unei campanii inexplicabile de denigrare și culpabilizare. Fără documente, fără argumente clare, campania se desfășoară uzind practic de aproape întreaga presă scrisă sau audiovizuală.

Nu o să mă refer acum la sloganurile electorale din '90 și '92 că „Uniții vind Ardealul ungarilor” sau că „nu sint români, pentru că toți românii sint ortodocși” (oare afirmația admite și reciproc: „toți ortodocșii sint români”). Vreau să analizez evoluția unei singure afirmații aruncate în mass media în 1990 și lăsată să „evolueze”. Afirmația spune că Biserica Română Unită este vinovată de distrugerea de către generalul Bucov a 30 de minăstiri ortodoxe din Ardeal.

Să vedem cum a „evoluat” afirmația în ultimele luni ale anului 1995.

Pe data de 05.07.1995, d-l George Radu Serafim, într-un interviu TV luat d-lui Matei Boilă, senator PNȚCD și preot greco-catolic, autorul unuia din cele trei proiecte de lege pentru reglementarea contenciosului patrimonial între cele două biserici (cea Ortodoxă și cea Greco-Catolică) pe care Parlamentul României uită sistematic să le ia în discuție, face afirmația că „Biserica Română Unită este responsabilă de distrugerea de către generalul Bucov a peste 1.000 de biserici și minăstiri ortodoxe din Transilvania” (citat din memorie).

Într-un interviu acordat Radiodifuziunii Române pe 15.08.1995 la Minăstirea Simbăta și difuzat pe post pe data de 16.09.1995, I.P.S. Sa Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, afirmă că „unirea cu Roma a fost o nenorocire pentru poporul român” și că datorită acesteia „au fost rase de pe fața pământului 150 de minăstiri ortodoxe”.

Pe 15.12.1995, un călugăr de la aceeași minăstire afirmă și el într-un interviu la programul „Matinal”, cu ocazia vernisajului expoziției de icoane de la Sala Radio, că „uniții sint vinovați de distrugerea a 150 de minăstiri ortodoxe din Transilvania”, sugerind că printre acestea se află și minăstirea căreia îi aparține. Același interviu este reluat și pe 16.12.1995 într-o emisiune „Cuvânt și suflet”, care, culmea ironiei, folosește drept semnal sonor „Largo” din Xerxes de Händel, piesă care se cântă prin excelență doar în bisericile catolice.

Închei cu afirmațiile P.S. Sale Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal, făcute în interviu dat curierului catolic Actualitatea creștină nr. 23/13-17.12.1995 sub titlul „Ortodoxie și Catolicism”. Citez: „Ortodoxii nu pot uita pierderea de la 1700 și tot arsenalul de suferințe ce a urmat, culminând cu dărâmarea a sute de biserici ortodoxe în veacul al XVIII-lea”, pentru că, un paragraf mai jos, să afirme: „În fapt, la 1700 și după aceea, în tot secolul al XVIII-lea, greco-catolicii ne-au luat aproape toate bisericile ortodoxe”. Cele două afirmații sint contradictorii și nedumerese.

Să vedem ce spun documentele la care am avut acces.

• Prof. dr. Dumitru Stănescu, în Istoria Bisericii Române pentru clasa IV-a secundară și normală, București, 1929 (aprobata ca manual didactic), scrie: „Această despărțire religioasă a dat dezvoltarea a o mulțime de greutăți, căci mai târziu discuțiile au fost făcute cu patimă și ură”. Nici un cuvânt despre distrugerile de biserici, iar în capitolul „Reacțiune contra Unirii” citează pe

Ioan Tiron (1716), Visarion Sisastrul (1736), Ion Molnar (1760) și Sofronie, despre care menționează că „reuși a se menține multă vreme prin sprijinul autorităților militare din Sibiu”.

• I. Lupaș în Răscoala tărânilor din Transilvania la anul 1784 (Biblioteca ASTRA, Cluj, 1934), după o descriere a mișcărilor religioase care au culminat cu năvălirea moților, care voiau „să facă Blajul una cu pământul”, conchide că, la 1761, „călugărul Sofronie era deci stăpînul Transilvaniei” (p. 29). Dacă ne amintim că la 1760 a izbucnit războiul de 7 ani dintre Austria și Prusia, intervenția generalului Bucov de a reinstala autoritatea imperială în Transilvania apare ca o acțiune politică militară și nu are nici o conotație religioasă.

• Enciclopedia Minerva, Cluj, 1930, menționează: „După moartea lui Athanasie Anghel, întimplată la 1713, între românii din Ardeal s-au pornit certe și lupte religioase care au durat mai bine de o jumătate de secol. Drept rezultat al luptelor s-au împărțit în două confesiuni. Cei Uniți cu Roma s-au numit Uniți”. Iarși nici un cuvânt despre minăstiri sau biserici distruse.

• Ioan Suciu, în „Probitatea cercetătorului istoric” (Viața creștină nr. 139/21 noiembrie 1995), arată că „la 1781, sub influența curentului iluminist, Iosif al II-lea a desființat 750 de minăstiri și seminarii catolice din imperiu, iar averile acestora au trecut în posesia statului. Măsura s-a aplicat și minăstirilor românești – fie ele unite sau ortodoxe. Minăstirile rămase fără terenuri și-au încetat activitatea deoarece nu mai puteau asigura monahilor cele necesare traiului. Datorită aceleiași cauze s-au desființat în aceeași perioadă și minăstirile greco-catolice din Blaj, Feldru, Ciugud, Cioc ș.a. În împrejurări similare s-a închis și Minăstirea Ortodoxă Simbăta de Sus, fapt de care nu poate fi învinuit episcopul Grigore Maior”.

Dacă acesta este adevărul, de ce să autorizăm prin afirmații false toată suita de violențe la adresa slujitorilor și credincioșilor Bisericii Române Unite? Cui îi folosește o asemenea situație? Nu este mai normal, omeneste și creștinesc să găsim o soluție prin care și ceilalți „strană” să aibă drept la o existență normală? Am înțeles că grupul dumneavoastră încearcă, cu ajutorul dialogului, să detensioneze situațiile conflictuale. Aveți încă un subiect. Sper să-l utilizați.

Laurențiu Horia Moisin, București P.S. Am ezitat foarte mult ca să scriu rîndurile de mai sus. M-a hotărât însă emisiunea pentru militari a postului de radio București din dimineața zilei de 03.02.1996, în care un istoric, chemat să explice mitul „Dracula”, după ce și-a terminat expozeul, a adăugat din partea lui că nu va fi liniște în Europa pînă cînd Biserica Catolică nu-și va cere iertare pentru toate nenorocirile provocate de Inchiziție, așa cum și-a cerut Germania, de exemplu, iertare pentru holocaustul nazist (citez din memorie). Recunosc că după această emisiune mi s-a părut aproape normal ca un pluton de soldați să participe la demolarea capelii și casei parohiale greco-catolice din Craiova (apărea ca un gest „reparatoriu”, nu!).

Mai trist este că emisiunea a avut loc în aceeași zi în care seara, în Catedrala Patriarhală, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române încheia „Săptămîna de rugăciune pentru unificarea bisericilor”.

Stimată redacție,

Fiind prima scrisoare pe care v-o trimit, permiteți-mi, vă rog, ca mai întîi să vă mulțumesc pentru tot ceea ce înseamnă publicația în care puneți atîta suflet. Într-adevăr, societatea

românească contemporană avea nevoie de o echipă ca a dumneavoastră care să spună totul pe bune, verde-n față, echilibrat politic. Cei care au avut urechi să audă și ochi să citească vă apreciază mult.

Alături de Dilema, Academia Cațavencu și LA&I, „22” se înscrie în aria destul de îngustă a publicațiilor pe care le cumpăr constant. Iar colaboratorii dumneavoastră dau dovadă de un adînc simț al realității, de o profundă cunoaștere a problemelor omului de rînd, nu ca alte publicații ce se întrec în laude la adresa cutărui partid sau ziar, nu știu cărei laturi a Puterii sau Opoziției. Cu politicieni și ziaristi de teapa acestora, fara asta nu va găsi niciodată ieșirea din tunel, ci se va învîrta la înfînit în același cerc nenorocit. Dacă cei ca dumneavoastră încearcă să aducă o rază de lumină în sufletele noastre înghețate de frigul din apartamente și deshidratate din lipsa hranei, este un lucru foarte bun. GDS se zbate să ne facă viața mai bună, dar se lovește mereu de același perete orb și surd al Puterii, iar cazul domnului Lițeanu vizavi de TVR e ceva de-a dreptul edificator. Aceștia sint aleșii noștri, pe aceștia i-am votat, cu aceștia suferim. Cînd o să deschidem și noi ochii?

Esul pe care-l anexează acestei scrisori se constituie într-o eliberare scrisă a sufletului meu. Ideea mă frîmîntă de multă vreme și aș vrea să nu fie așa, cu toate că evenimentele mă contrazic cu vehemență.

Tragedia pionului

Toată lumea știe ce este un joc de șah. Fiecare din noi s-a aflat, cel puțin o dată, în fața tablei cu pătrate albe și negre. Pe cîmpul de luptă se află, dispuse simetric, piesele: regele, regina, turnurile, caii și nebunii. Iar în fața acestora stă zidul protector de pioni. Aceștia din urmă constituie infanteria și totodată apărarea celor din spate. Ei sint, de obicei, primii sacrificiați în scopul obținerii unui avantaj material de către una din figurile importante.

La scară mărită, să ne imaginăm societatea ca un joc de șah. Cu piese albe și negre. Partidul de guvernămînt și aliații săi sint piesele albe, iar Opoziția constituie piesele negre. Fiecare din aceste formațiuni politice cu regele, regina, turnurile, caii și nebunii săi. Dar ce se întîmplă cu pionii? Cine sint ei? Ei bine, nimeni altcineva decît marea masă a amărăștenilor de rînd.

Ei sint cobaii, nefericiții pe care se testează experimentele tranziției, rezistența umană, limita răbdării. Ei sint cei buni de vînturat de colo-colo, fără vreo speranță, de către politrucii și birocrații așizi de parole și de putere. Ei sint cei găsiți vinovați de starea jalnică a economiei, de gunoaiele de pe stradă, de risipa de lacrimi și de sfințirea zilei în care s-au născut, de propria lor nefericire. Toți îi calcă în picioare, îi iau în șuturi, peste picior, le rîd în față, îi amenință, îi concediază, îi batjocoresc; dar nimeni nu mișcă un deget spre a le face viața mai suportabilă.

Nimeni nu caută vinovații printre cei din clasa „superioară”, ci tot printre pionii șahului politic, între oamenii de rînd, electorii de la care se cer voturi și încredere. Cum poți avea atîta lipsă de educație și respect ca, după ce i-ai nenorocit și adus în halul cel mai deplorabil, la limita sărăciei, la periferia societății, la liziera existenței, să mai ai tupeul de a le cerși votul? Dar oamenii maselor sint buni la suflet. Închid ochii, zic: „Las de la mine” și apucă ștampila. Consolații tardiv și nefericiți, speră ca noi aleși să fie mai buni, mai dreپți, mai omenoși, uită să ia în calcul ideea că nu li se vor da decît promisiuni, că vor mîncă răbdări prăjite și vor bea apă cu clor. Speranța zilei de mîine îi împinge spre urne cu toată opoziția stomacului gol și bolnav.

Cei din clasa ce va cîștiga alegerile, amintindu-și o clipă de „prostimea” ce le-a dat votul, vor da cîteva facilități și legi pentru a le mai îndulci povara zilei de mîine, dar vor avea grijă să le anuleze sau modifice – după cum îi va durea pe ei capul – cu prima ocazie. Se vor coctoșa pe scaune sus-puse, vor mai suge ceva din banii contribuabililor, adică ai pionilor, și-și vor odihni oasele teribil de istovite prin parlamente și comisii de stat. Vai de asemenea societate! Începi să te întrebi dacă nu cumva, printr-un hazard, toate piesele grele ale jocului de șah nu sint decît nebuni ce se deplasează doar pe diagonală.

În tot acest timp, pionii albi sau negri se vor uni în suferințe și lipsuri și-și vor sfinți și dumnezeii aleși. Undeva, în centrul tablei, vor sta îngrămădiți toți pionii, în timp ce mai marii, mai valoroșii lor aleși, lăfăindu-se de o parte și de alta, își vor arunca peste capetele lor schimburi de amabilități. Toți acești aleși ai națiunii! își vor spăla ruiele murdare și puturoase, își vor lustrui cizmele și-și vor umfla conturile fără pic de decență, în public, pe spinarea bietului om comun, care tace și rabdă, spunindu-și mereu, amăgitor: „Zîmbește, mîine va fi mai rău!”.

Tragedia pionului e aceea de a-și accepta propria indobitocire ca pe un fel de fatalitate, un fel de „asa a fost să fie”. Omul de rînd, obosit și scrisit de a-și mai striga durerea în pustie, va uita ușor-ușor ce mare putere deține, cit de mult contează în angrenajul șah-matului social. Se va refugia, eventual, în alcool și va primi totul fără pretenții. Au avut grijă mai-marii să-l învețe ce înseamnă „decență”.

Ascultă-mă bine, pionule, și încearcă să mă înțelegi. Dacă mai ai o urmă de luciditate, dacă mai ai – doșită pe undeva prin buzunarele sufletului tău hărțuit – oleacă de voință, dacă otrava abil strecurată nu ți-a orbit încă rațiunea și nu ți-a îmbătat inima, ridică-ți capul și privește demn propria-ți viață. Privește-ți în ochi aleșii și întrebă-i ce-au făcut pentru tine. Abia apoi gîndește-te dacă sint demni de votul tău.

Tragedia pionului de rînd va înceta abia în clipa în care își va aminti cine este, cînd va avea curajul de a-și face cunoscută opinia în mod sincer și deschis, fără teama de eventualele opresiuni ulterioare, cînd va avea „tupeul” de a-și lua soarta de piept și a da cu ea de pamînt. Altfel, nu va fi decît sacrificatul etern și docil de pe tabla de șah a politiciii.

Leo Roncea, Vălenii de Munte, 02.02.1996

ECONOMISIȚI PÎNĂ LA 40% ABONINDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

8% 6.000 lei cu expediere prin poștă

15% 5.500 lei cu ridicare de la redacție

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, fosti deținuți politici și veterani de război:

30% 4.500 lei cu expediere prin poștă

40% 4.000 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sint rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155, bl. DL, București. Adevărurile (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare. Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

Abonamentele cu reducere sint sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES

HORATIU PEPINE

Azil în Valea Jiului

Dacă punem alături transcrierea convorbirii telefonice dintre Miron Cosma și Camelia Pomană (soția lui Zaher Iskandarani) și comunicatul în 9 puncte al lui Adrian Năstase, un lucru rezultă cu certitudine: Miron Cosma a încercat într-adevăr să intervină pe lângă liderul PDSR și pe lângă Nicolae Văcăroiu în favoarea lui Iskandarani. Că nu a reușit să obțină nici o promisiune, pare deja un lucru secundar. Avem degea schița unui tablou în care apar laolaltă figurile cele mai surprinzătoare: un traficant arab, acuzat de fraudă fiscală, șeful SIE, liderul partidului de guvernământ și comandantul atitor expediții ale minerilor. Dacă o cronică mondenă îi poate asocia pe toți aceștia cu destulă ușurință, e uluitor să-i vezi laolaltă într-o cronică judiciară – și mai ales într-una politică.

Dar să rezumăm. Generalul Pitulescu, șeful IGP, și-a dat demisia, declarând că o întinsă rețea de influență îl împiedică să-și exercite atribuțiile. Mediile politice și Justiția, a dat de înțeles generalului de poliție, sint captivele unei mafii care, prin intermediul lor, îl supune la puternice presiuni. La puțin timp, în toată presa a apărut înregistrarea unui convorbiri telefonice, în care Miron Cosma promite sprijin soției lui Iskandarani, traficant cercetat în stare de arest, pomenind nume însemnate din serviciile secrete, Guvern și PDSR. Ca în multe alte situații, dezvăluirile sint făcute pe jumătate și au doar rolul unui avertisment. După toate aparențele, generalul Pitulescu nu e străin de publicarea înregistrării, pe care au făcut-o cel mai probabil agenții unității MI 0215, camuflați sub un nume conspirativ. Înregistrarea, deja bine cunoscută, ar avea rolul de a confirma declarațiile șefului poliției și, în plus, de a aduce în prim-plan numele unor Năstase, Văcaru sau Talpeș, pe care șeful poliției nu-și permitea să le rostească singur. Șantajat, probabil, după cum singur a dat de înțeles, generalul pare să recurgă la rindul său la un șantaj. Dintre toți cei la care se face într-un fel sau altul referire în convorbirea transcrisă, Adrian Năstase a fost singurul care s-a simțit dator să dea o amplă dezmințire publică. Analiza înregistrării nu incriminează în mod precis pe nimeni, dar liderul PDSR s-a simțit pe bună dreptate vizat, deoarece placa turnantă a traficului de influență pare să fie chiar fosta sa șefă de cabinet, Draga Corneanu, despre care Miron Cosma pretinde că are o serioasă influență și la Parchet. Acestea sint datele vizibile ale unei afaceri în care conexiunile sint doar sugerate. Avem atâtea motive să credem că alte dezvăluiri nu vor apărea prea curând și că asistăm doar la desfășurarea unor forțe de descu-rare. Am arătat cu altă ocazie că presa românească nu reușește să fie deocamdată decât scena unor dezvăluiri parțiale cu rol de șantaj.

Și totuși, dacă, juridic vorbind, Năstase, Talpeș sau Văcaru nu pot fi incriminați pe baza acestei înregistrări, nu e mai puțin adevărat

că ei, dar și alții, mergînd pînă la președintele Ilescu, se dovedesc, direct sau indirect, ca adevărați șantajabili. Iar punctul lor slab este Miron Cosma. Nu știm ce relații s-au putut țese între liderul minerilor și diverse personaje importante ale zilei – și acestea nici nu sint foarte importante, de vreme ce originea asocierii lor este prea bine cunoscută. Minerielele din ianuarie, februarie, iunie 1990 și apoi septembrie 1991 au reprezentat cele mai importante instrumente pentru consolidarea noii puteri politice. Miron Cosma, care poate nu a înțeles din prima clipă ce rol joacă, și-a dat totuși seama suficient de repede că tăcerea sa a devenit un capital prețios. În ciuda tuturor faptelor aduse la lumină, complicitatea președintelui Ilescu și a celor din anturajul său nu a putut fi juridic demonstrată, deoarece a lipsit mereu un singur element: mărturia lui Miron Cosma. În schimbul tăcerii sale, liderul de sindicat a cîștigat o imunitate mai puternică decît aceea parlamentară. Mai mult decît atît, a dobîndit în Valea Jiului o autonomie pe care maghiarii ar putea fi invidioși. Protejat ca de o amarnică superstiție, Cosma a putut să-și consolideze puterea, croindu-și afaceri prospere și alcătuiindu-și o poliție proprie. În realitate, aspectul cel mai interesant și mai spectaculos pe care îl conține înregistrarea publicată este că Iskandarani s-a ascuns timp de o lună de zile în Valea Jiului, unde Miron Cosma i-a acordat azil. Poliția și Justiția nu au putut face nimic atîta timp cît traficantul arab s-a aflat sub protecția minerilor. Aici, sub jurisdicția lui Miron Cosma, legea statului a fost complet abolită, în locul ei guvernînd o aspră etică de clan.

Există, așadar, un ascendent pe care Cosma îl păstrează încă asupra oricărui delegat al puterii politice. Dar șantajul esențial pe care îl practică Cosma rămîne mereu ascuns, ca fondurile de rezervă într-o bancă. Dacă ar fi făcut mereu recurs la capitalul său inițial, acesta s-ar fi devalorizat prea repede. El a știut însă să-l investească și, exploataînd deopotrivă autoritatea pe care o are asupra minerilor, a ajuns în situația de a face unora sau altora importante servicii. Iată, foarte recent, liderul minerilor i-a promis lui Adrian Năstase că va sprijini campania electorală a PDSR. Așadar, el poate cere oricui o favoare fără să amenințe că va rupe tăcerea, care rămîne însă adevărată acoperire în aur a monedei lui Miron Cosma.

Dacă înregistrarea telefonică de care am vorbit nu clarifică niște vinovății imediate, ea dezvăluie totuși o rețea de raporturi viciate. Personajele care apar asociate în ciudatul tablou descris la început sint unite de faptul că acceptă moneda lui Cosma. Chiar dacă nu au încheiat nici un tîrg, recunosc că moneda propusă are valoare de schimb. Nu i-am promis nimic lui Cosma în legătură cu acest caz, a declarat Adrian Năstase. Nu i-a promis, dar nici nu l-a refuzat.

Marti 13 februarie

● Richard Holbrooke la București
Adjunctul secretarului de stat al SUA, Richard Holbrooke, a apreciat în cadrul unei întîlniri cu oficialități române că încheierea rapidă a Tratatului de bază româno-ungar ar constitui cea mai favorabilă premisă pentru integrarea celor două state în NATO. Ministrul de Externe, Teodor Meleșcanu, a arătat că semnarea Tratatului ar putea avea loc în martie, cu ocazia unei întîlniri a președinților României și Ungariei. Holbrooke a mai arătat că SUA se pronunță în continuare pentru lărgirea graduală a NATO, nefiind influențate de opoziția Rusiei.

● Crin Halaicu – anchetat de Parlament
Primarul general al Capitalei, Crin Halaicu, a fost audiat de Comisia pentru abuzuri și petiții a Parlamentului, trebuind să răspundă unor acuzații formulate de consilierii locali în legătură cu acordarea unor autorizații de urbanism. Arătînd că nu primarul dă autorizații, Halaicu a refuzat să vorbească despre averea personală, apreciînd că e de zece ori mai sărac „decît se spune”.

● Concluziile raportului Comisiei SRI în cazul „Terasa Anda”

Raportul „Terasa Anda”, elaborat de Comisia parlamentară pentru controlul SRI, nu exclude existența unei acțiuni de contraspanaj ordonată de SRI, dar în același timp consideră neconvingătoare explicațiile oferite de SRI privitoare la acest incident.

Miercuri 14 februarie

● PDSR și PUNR continuă colaborarea
Liderii PDSR și PUNR au decis continuarea colaborării în baza protocolului semnat în 1994, în ciuda unor disensiuni din ultima vreme privind demiterea ministrului Comunicațiilor. Cele două partide au convenit să modifice decizia adoptată deja de Senat la Legea alegerilor locale, conform căreia primarul și viceprimarul ar trebui să fie aleși pe listă comună. Totodată, a fost acceptată propunerea PUNR ca viitorul ministru al Comunicațiilor să fie Ovidiu Ioan Muntean, fost vicepreședinte al PDSR.

● Șeful IGP și-a prezentat demisia
Generalul de divizie Ion Pitulescu și-a înaintat cererea de demisie din funcția de inspector general al Poliției Române, datorită sentimentului de insatisfacție provocat de numeroasele pedicii care i se pun în rezolvarea cazurilor. El a acuzat Justiția de complicitate cu bandele crimei organizate.

Delegația Departamentului Energiei din SUA

În perioada 19–24 februarie vizitează România o delegație comercială a Departamentului Energiei din SUA, cu scopul de a sprijini societățile românești în stabilirea contactelor și legăturilor de afaceri. Vizita survine în urma Conferinței de Petrol și Gaz, ținută în octombrie anul trecut la Houston, la care a participat și o delegație română.

Echipa americană, condusă de d-na Jessie J. Harris, secretar adjunct în Departamentul Energiei, s-a întîlnit ieri la Centrul Cultural American cu reprezentanții ai Petrom, Romgaz, Rafirom, PECO, RENEI și ai Agenției de Resurse Minerale. Din partea Ministerului Industriilor a fost prezent d-l Lucian Moțiu.

Arătîndu-se dispuși pentru dezvoltarea experiențelor bilaterale, oaspeții americani (reprezentanți a 10 companii de resort) consideră că există suficiente motive pentru ca investitorii străini să vină în România. Pînă în prezent, în condițiile în care sectorul privat reprezintă în industrie mai mult de 45%, investițiile americane în România sint de peste 126 de milioane dolari. (V.M.)

Joi 15 februarie

● CDR face apel pentru alegeri anticipate
Comitetul Executiv al CDR a lansat un apel către toate forțele politice pentru „coordonarea acțiunilor de organizare a alegerilor locale, cît și a celor parlamentare, la o dată cît mai apropiată posibil, în vederea constituirii unui guvern susținut de o nouă majoritate parlamentară”. PD, PAC și PSM s-au declarat în principiu pentru susținerea acestei inițiative.

● Senator exclus din PNL pentru indisciplină

Biroul Permanent Central al PNL a hotărît excluderea senatorului Adrian Popescu-Necșescu din cauza unor afirmații denigratoare făcute la adresa CDR. Popescu-Necșescu a apreciat că unii lideri PNL „cochetează cu Puterea”, iar Emil Constantinescu „nu are nici o șansă la alegerile prezidențiale”.

Vineri 16 februarie

● PD cere demisia ministrului de Interne
Într-un comunicat oficial, Partidul Democrat cere demisia ministrului de Interne, Doru Ioan Tărăcilă, deoarece acesta a afirmat că în PD există o mafie implicată în scandalurile menționate de generalul Pitulescu. PD consideră că Tărăcilă nu face decît să lovească la comanda PDSR.

Sîmbătă 17 februarie

● Noi candidaturi au fost anunțate
Congresul extraordinar al Partidului Socialist a decis să-l propună pe președintele PS, Tudor Mohora, drept candidat la funcția de președinte al României. Mohora a arătat că această candidatură are de fapt scopul de a aduce PS în viitorul Parlament. PS respectă doctrina stîngii democratice de factură europeană și pledează pentru integrarea în structurile internaționale. PDSR a anunțat că va susține candidatura fostului tenisman Ilie Năstase la postul de primar general al Capitalei. Deviza sub care va candida acesta este „Năstase, om cinstit”.

Luni 19 februarie

● Emil Constantinescu cere o moțiune simplă

Președintele Convenției Democratice, Emil Constantinescu, a cerut deputaților CDR să inițieze o moțiune simplă pe tema crizei energetice. Constantinescu a explicat parlamentarilor CDR că această moțiune este necesară și oportună și că în favoarea ei s-au pronunțat mai mulți lideri sindicali cu care a avut consultări.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

PL '93 contra Ministerului de Interne

Comunicat
Ministrul de Interne PDSR, Doru Ioan Tărăcilă, a început campania electorală. Constatăm însă cu regret că nivelul intelectual al sus-numitului nu-i permite să se ridice deasupra unei injurii puerile.

Prin afirmația domniei sale publicată de ziarul *Adevărul* în ziua de 16.02.1996: „Cît despre mafii, bineînțeles că ele există. Gîndiți-vă numai la membri ai PL '93 și PD”, este adusă, printr-o insinuare penibilă, o jignire gratuită multimei de oameni cu aceste apartenențe politice.

Ne vom adresa Justiției, acelei Justiții pe care o ponegrește domnul ministru și acei subordonați ai domniei sale a căror mentalitate de milițieni nu s-a schimbat încă, Justiției în care noi avem însă încredere, pentru a fi pedepsită această grosolană insultă.

În numele
Comitetului Director PL '93,
Dinu Patriciu, lider
Horia Rusu, lider
Dinu Zamfirescu, lider

ILIE ȘERBĂNESCU

Grele tributuri plătite anilor electorali

Societatea Română de Economie (SOREC) – care reunește economiști partizani ai reformelor semnificative spre o economie de piață – a tras un semnal de alarmă asupra politicii economice în anul electoral 1996.

Agresiunea asupra economiei din 1990

Dincolo de problemele derivând inerent din trecerea de la un sistem economic la altul și din jumătățile de măsură folosite în această trecere, nefericirile economice ale perioadei postdecembriste sînt legate, în mare parte, de siluirii la care a fost supusă economia în anii electorali. Autoritățile la putere – aceleași după '89, indiferent cum s-a numit șeful guvernului – au procedat, în fiecare din perioadele electorale, la cosmetizări pe care economia nu le putea duce, unele fiind pur și simplu siluirii antieconomice extrem de costisitoare, plătite scump apoi ani de zile.

Cea mai gravă a avut loc în perspectiva alegerilor din mai '90, cînd în cîteva luni a fost lichidată rezerva valutară a țării, a fost devastat bugetul și s-a produs cea mai aiuritoare aberație economică: directiva convertire în sporuri de salarii a fostelor alocații pentru investiții. Nu întîmplător inflația a izbucnit violent și a avut o amplitudine dublă, sau poate chiar triplă, față de cea care s-ar fi produs oricum în condițiile liberalizării prețurilor. A fost nevoie ani de zile să se mențină strict creșterea sala-

riilor sub cea a prețurilor pentru a echilibra raportul dintre cerere și ofertă, de stabilizat masiv în 1990. Au fost distruse atunci și minimele atuuiri ale economiei românești din acea perioadă – absența datoriilor externe și echilibrul bugetar intern –, iar reforma a pornit astfel cu handicapuri imense, generînd mari costuri economice și sociale.

1992: ștacheta Stoiloan – coborîta la sfîrșitul mandatului

Guvernarea Stoiloan – care a preluat o economie complet dezorganizată și care, de ochii lumii, a confiscat valuta agenților economici, dîndu-le în schimb lei, pentru că de fapt în băncile țării nu se mai afla decît derizoria sumă de 3 milioane de dolari – a reușit să pună o anumită ordine și mai ales să facă pasul spre adevăr pe care îl constituia unificarea cursurilor valutare și introducerea convertibilității limitate, parțiale și de cont curent, a leului. Din păcate, din cauza alegerilor din toamna anului 1992, guvernarea Stoiloan, probabil sub presiuni politice, a coborît ștacheta, acceptînd aminarea atît de necesare eliminării a subvențiilor la principalele produse de consum, precum și inadmisibilă menținere artificială în chingă, luni de zile, a cursului leului. Nota de plată a fost achitată cu mari costuri în anul următor. Bugetul, care ajunsesse să-și consume aproape jumătate din resurse numai pe subvenții de preț, a trebuit să se despartă cu mult mai mare

greutate de acestea, lăsînd populația în derivă în fața exploziei prețurilor. Leul a înregistrat o cădere cel puțin dublă față de cea care s-ar fi produs în cazul în care cursul ar fi fost lăsat anterior să se stabilizească în mod liber pe piață. În 1993, ca preț nemijlocit al siluirii economiei cu motivațiile electorale din 1992, inflația a fost de 300%, iar leul s-a devalorizat de aproape 3 ori pe piața oficială și de aproape 5 ori pe piața paralelă, a caselor de schimb și neagră.

Avertismentele FMI pentru 1996

În 1994, în absența unei alternative și sub amenințarea pierderii oricărei finanțări externe, guvernarea Văcăroiu acceptă rețetarul prescris de FMI pentru stabilizarea macroeconomică. Și obține, relativ curînd, o temperare a inflației și stoparea deingoladei necontrolate a leului. Numai că, din aceleași motive politice și electorale, nu demarează și reformele de structură necesare la nivel microeconomic, fără de care reușite în macrostabilizare nu au substanță și durabilitate. Încă și mai nefericit, guvernul Văcăroiu repetă în 1995 greșeaua din 1993 și se apucă să stimuleze activitatea industrială înaintea restructurării ei. Între altele, forțează relaxarea politicii monetare restrictive, menține din nou artificial în chingă, vreme îndelungată, cursul leului și, mai mult, cosmetizează din birou, în comparație cu realitățile pieței, cifrele privind inflația. În plus, permite creșteri de salarii cu mult peste acoperirea economică oferită de sporierea productivității muncii. Relaxările în politica monetară restrictivă, precum și supraevaluarea leului reactivează structurile neperformante ale industriei, care irosesc resurse, inclusiv din import, fără a ieși în mod corespunzător la export. În plățile externe se acumulează un deficit masiv, care, în absența finanțării externe asigurate,

este acoperit în mod imprudent din puținele rezerve valutare agonisite cu greu în 1994. Leul cade sever spre sfîrșitul anului și o creștere drastică a dobînzilor devine necesară pentru ca devalorizarea cu mult mai pronunțată a cursului valutar față de inflația internă să nu redeclanșeze destabilizatoarea fugă de leu. Generalizarea, tot din motive electorale, a celui de-al 13-lea salariu aproape ca economia să stea deja pe o bombă, o creștere substanțială a prețurilor devenind inevitabilă pentru a anula sporierea, fără acoperire economică, a salariilor.

Corecții sînt necesare în condițiile dezechilibrului acumulate. Numai că debutul lui '96 nu este încurajător din punctul de vedere al întreprinderii acestor corecții. Măsuri mai degrabă administrative pe linia „întîririi” disciplinei financiare încearcă să inlocuiască măsurile economice, singurele care ar avea într-adevăr șanse. Cursul zis „de referință” al leului este menținut artificial, fiind supraevaluat în proporție de peste 20% față de cel de pe piața caselor de schimb. Acest fapt se cuplează cu asaltul partidului de guvernămînt asupra tiparilor de bani a Băncii Naționale. Organismele financiare internaționale creditoare au avertizat, se pare, fără echivoc că, dacă nu se respectă angajamente asumate de partea română, împrumuturile aprobate României nu vor deveni și „efective”.

Dacă în 1996, în locul acestor corecții, vor lua amploare, dimpotrivă, așa cum din păcate există semne, încercările de cosmetizare preelectorale prin mențineri artificiale ale cursului valutar și blocări pentru o perioadă ale creșterilor de prețuri, s-ar putea ca inflația să se reaprindă și devalorizarea leului să fie scăpată de sub control. Iar prețul pentru o nouă stabilizare monetară și valutară – care va fi tributul plătit anului electoral 1996 – să fie chiar dezastruos.

Un seminar și idei noi la redefinirea negocierilor româno-maghiare

Vineri 9 februarie, s-a deschis la Hotel București un seminar de două zile, organizat de Comitetul Helsinki din România (APADOR-CH), în cadrul unui program mai amplu privind relația dintre drepturile omului și securitatea regională. Nimic deosebit, în principiu, avînd în vedere mulțimea întîlnirilor, colocviilor, conferințelor pe care instituții ori organizații ne-guvernamentale le inițiază de cîteva ani încoace. Seminarul amintit a trezit însă atenția prin subiectul său fierbînt: „Relațiile româno-maghiare în procesul integrării româno-atlantice” și mai ales prin momentul ales spre desfășurare: exact înaintea reînceperii negocierilor dintre partea română și ungară. Așa se face că, alături de experți cunoscuți și cîteva oameni politici în cunoștință de cauză, au participat la întîlnire secretarii de stat Ioan Mircea Pașcu, de la MAPN, Marcel Dinu de la MAE român și Szent-Iványi István de la MAE ungar*. Au fost prezenți, de asemenea, Karen Fogg, ambasadoarea Comisiei Uniunii Europene în România, diplomați români și unguri.

Intervențiile – considerate de către participanți, „de substanță” – au privit securitatea democratică, legislația de drepturile omului și conceptul de „securitate”, securitatea regională și situația minorităților naționale, minoritățile naționale în tratatele bilaterale, modele de reconciliere. Au fost așteptate „semnalele” lansate de cei doi secretari de stat din ministerele de Externe. Dintre ele, așa nota: istoria trebuie lăsată istoricilor, politicienii trebuie să se ocupe de viitor; reconcilierea are loc între societăți, nu numai între guverne; Partea română consideră că documentele trimise Părții maghiare nu înlocuiesc, ci se alătură tratatului (Marcel Dinu); ne aflăm (vorbînd despre reconciliere) în fața unui proces, nu a unui eveniment; între România și Ungaria nu există un conflict, ci dispute; așteptăm rezultate mult mai concrete, mai evidente decît pînă acum la aceste negocieri (Szent-Iványi István).

Dar mai ales așa vrea să sublinieze una dintre ideile lansate la această întîlnire, deoarece s-ar putea ca forțele politice să fie nevoite să o „redescopere” în viitor. Ea are la bază accentele puse de către unul dintre participanți. Biró Gáspár (cu o lungă activitate de expert pe lîngă Centrul pentru Drepturile Omului de la ONU și Consiliul European) a insistat asupra pericolului de a spera prea mult de la tratatul româno-ungar. De multe ori, înțelegerile bilaterale au redus standardele internaționale deja adoptate. Pe de altă parte, ele nu au putut

înlocui voința politică necesară pentru soluționarea tensiunilor interne – cu care ocazie s-a făcut referire la exemplul slovac. Între majoritate și minorități ar trebui să se realizeze un „tip de aranjament”, un contract social prin care să se definească interesele comune și, în special, să se precizeze concepția acestora privind statul. Existența unei astfel de înțelegeri ar demonstra comunității internaționale (și, în particular, Occidentului) că țara este angajată pe un drum al democrației și păcii sociale.

Astfel de observații au dus la întrebarea: este oare o necesitate ca în tratatul româno-ungar să fie introdus un punct referitor la drepturile minorităților naționale? Fără acest punct, tratatul, după cum se știe, ar fi fost perfectat în martie 1995. Ideea lansată cu ocazia seminarului a fost de a rezolva intern, anterior, problema minorităților pentru a nu complica, astfel, un tratat important pentru ambele state. Dar ce tip de decizii ar putea da siguranța Părților că situația minorităților a fost pusă pe un fîgăș nou și pozitiv, în condițiile în care schimbări fundamentale nu pot fi realizate peste noapte? S-a exprimat opinia că doar o lege privind minoritățile naționale, multumitoare pentru acestea, constituie un instrument asigurator. În Ungaria, legea minorităților naționale a fost adoptată în 1993. Ar fi interesant de aflat care este opinia autorităților românești asupra acestui document. La Parlamentul României sînt depuse trei proiecte de lege cu același subiect. Un al patrulea, elaborat sub egida APADOR-CH, răspundînd standardelor internaționale, Constituției României și cerințelor practice ale comunității maghiare, a primit pînă acum elogii. În concluzie, „materia primă” există, mai este necesară voința politică. Își vor lua partidele parlamentare din România responsabilitatea de a rezolva intern, printr-o astfel de „Constituție a minorităților”, obstacolele și dilemele existente, creînd premisele reconcilierii româno-maghiare? Sau tratatul va rămîne perpetuu o temă a „reconcilierii româno-europene”?

NOTĂ

*În afara celor amintiți, moderarea și intervențiile de deschidere din acest seminar au fost susținute de: Lőrincz Csaba, Bakó Miklós, Biró Gáspár, Adrian Severin, Frunda György, Renate Weber, Sároly Enache, Joost Herman, Kiss Gábor Gellert, Szabó Károly, Mihail Dobre, Niculescu Anton, Németh Zsolt, Molnár Gusztáv, Valentin Stan, Gabriel Andreescu.

GABRIEL ANDREESCU

Seminar despre independența presei organizat de „22”

În zilele de 24–25 februarie a.c., revista „22” va organiza la sediul Grupului pentru Dialog Social (Calea Victoriei 120) seminarul cu tema „Modalități de menținere a independenței politice și financiare a presei”. Seminarul face parte dintr-un microproiect Phare pentru Democrație, finanțat de Uniunea Europeană și de revista „22”.

Principalele teme ce vor fi discutate:

- Libertatea presei după decembrie '89: „Se poate vorbi despre o cenzură asupra presei?”; „Metamorfozele cenzurii”; „Ce înseamnă independența ziaristului?”; „Relația patron-redactor-șef-ziarist”
- Presiunile economice asupra presei: prețul hîrtiei și dificultățile de aprovizionare; monopolul fabricii „Letea”; prețul și calitatea serviciilor de tipografie; poate fi presa o afacere? • Difuzarea presei: difuzarea prin RODIPET; comisionul de difuzare; chiria pentru spațiile de difuzare; este profitabilă difuzarea de presă? • Marketing și publicitate: „Caracteristicile pieței presei în România”; „Drumul de la piața la market”; „Cum este perceput marketingul în România?”; „Strategii moderne în marketing prin media”.

Dintre vorbitori, îi amintim pe următorii: Jean-Yves Potel (ziarist *Le Monde diplomatique*, Franța), Jean-François Peres (însărcinat cu probleme de presă al Ambasadei Franței la București), Harry Morgan (fost director *Readers' Digest*, SUA), Petre Mihai Băcanu (director executiv *România liberă*), Dumitru Tinu (director *Adevărul*), Horia Alexandrescu (director *Cronica română*), Doina Băscă (editor *Cotidianul*), Cristian Tudor Popescu (redactor-șef adjunct *Adevărul*), Valentin Negoită (redactor-șef *Capital*), Alexandru Lupu (redactor-șef *Libertatea*), Ionuț Popescu (redactor-șef adjunct *Capital*), Mihai Corman (decanul Facultății de Jurnalism, Universitatea București), Cornel Nistorescu (director *Express*), Alin Todorescu (Institutul de Marketing și Sondaje), Mariana Ilana (director economic *România liberă*), Petre Porea (director *Evex*), Corneliu Cârjan (director *Adevărul economic*) ș.a.

De asemenea, vor avea intervenții: directorii firmelor de difuzare private (Sorin Strutinsky – *Compress-Six*, Constanța; Grigore Măinea – *Along Press*, Timișoara; Mihai Mihai – *Mivas*, București; Kralik Loránd – *Bihari Napló*, Oradea; Székely Raymond – *Apex*, Cluj etc.) și șefii serviciilor de difuzare ai ziarelor bucureștene (Gabriela Lungu – *România liberă*, Ion Malcomete – *Adevărul*, Liviu Petrescu – *Cotidianul*, Cristian Marin – *Cronica română*, Ionuț Cristea – *Tineretul liber* etc.).

Și-au anunțat prezența doi reprezentanți ai RODIPET, precum și Nicoale Barbu, director general Romhart (Letea).

Sînt invitați să participe toți cei interesați de aceste probleme.

Un al doilea seminar pe aceeași temă, adresat presei locale, este programat pentru zilele de 23–24 martie a.c.

Coordonatori de proiect: Gabriela Adameșteanu, Rodica Palade; director executiv: Oana Armeanu; secretariat: Elisabeta Olea.

OANA ARMEANU

O lege ceașistă: Legea privind regimul străinilor

Intervenție în Camera Deputaților

- 20 februarie 1996 -

Oliviu Gherman declara presei săptămîna trecută că data cea mai probabilă pentru desfășurarea primului tur al alegerilor locale este 5 mai. Sintem deja la sfîrșitul lunii februarie, și Legea alegerilor locale, Legea administrației publice locale precum și bugetul de stat pe anul în curs își așteaptă încă rîndul pentru a intra în dezbaterile Parlamentului. Prioritățile stabilite de birourile permanente sînt, deocamdată, cu totul altele. La Camera Deputaților - unde Comisia de administrație publică nu și-a încheiat încă raportul asupra Legii administrației locale - s-au votat pînă acum rapoarte de mediere, legi precum cea privind paza bunurilor sau pregătirea populației pentru apărare și, strecurat printre acestea, proiectul de lege privind regimul străinilor. Un proiect care, spun deputații Opoziției, prezintă asemănări izbitoare cu regulamentele ceașiste referitoare la străini. Articolul 15 stabilește obligativitatea cetățenilor străini care intră pe teritoriul României de a se prezenta „pentru anunțare” la Poliție în termen de 48 de ore. Aceeși obligație revine și cetățenilor români care pun la dispoziția unui străin locuința pentru găzduire sau terenul pentru camping. Excepție de la aceste prevederi fac străinii veniți în România în delegație oficială sau la invitația organelor de stat. Nerespectarea acestei dispoziții va fi pedepsită cu amendă de la 200.000 la 600.000 lei. Deputații Opoziției au criticat includerea în textul legii a unei asemenea prevederi, dar reprezentantul Ministerului de Interne (inițiatorul proiectului) a replicat că țări cu vechi tradiții democratice, precum Franța, Anglia sau Italia, practică un regim similar în privința străinilor. În mod surprinzător, argumentul a fost preluat și de Petre Roman, președintele Comisiei de apărare (comisie ce a avizat proiectul). El a susținut că în statele menționate străinii trebuie să se prezinte la Poliție în 48 de ore în Franța sau chiar imediat ce au pus piciorul pe pămînt

în Anglia. Restricțiile la care sînt supuși străinii ce doresc să viziteze România nu se opresc aici. Articolul 19 acordă Ministerului de Interne dreptul de a limita sau întreține dreptul de a se afla în țară străinilor care „a desfășurat, desfășoară sau există îndicii temeinice că intenționează (!) să desfășoare activități de natură să pună în pericol siguranța națională, ordinea publică, sănătatea sau morala publică, drepturile și cetățenilor sau să săvîrșească infracțiuni”. Mai departe, articolul 37 prevede restrîngerea libertății de mișcare a străinilor, Ministerul de Interne avînd dreptul să limiteze deplasarea

tul altor restrîngeri decît acelea care, prevăzute în lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică”. Or, nici Senatul, nici Camera Deputaților nu au socotit necesar ca respectivele măsuri să fie explicit prevăzute de lege, lăsînd fie la latitudinea Ministerului de Interne (Senatul), fie la latitudinea Executivului (Camera Deputaților) să le stabilească prin hotărîri. În sfîrșit, străinii vor avea și obligația de se legitima - la cererea organelor MI și a se prezenta la sediul Poliției.

Proiectul interzice străinilor să facă parte din partide sau grupări politice din țară, precum și să inițieze sau să organizeze „manifestații și întruniri cu caracter politic” în orice condiții. Încălcare acestor prevederi ar urma să fie pedepsită cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu o amendă care poate ajunge la 3 milioane lei.

Discuțiile pe marginea acestui articol (2) au fost extrem de aprinse. Reprezentantii PRM și deputatul independent (fost PDSR) Petre Turlea au pledat pentru menținerea acestui text, pe motiv că este exclus ca un ungur care vine în România și participă la o întrunire să nu facă declarații antiromânești.

Opoziția a ripostat, arătînd că aceste afirmații încalcă prezumția de nevinovăție. Ei au avertizat, de asemenea, asupra posibilității ca prevederea în discuție să lase cale liberă unor abuzuri. Marțian Dan a admis obiecțiile Opoziției în sensul interzicerii întrunirilor cu caracter politic și a cerut comisiei să reformuleze articolul.

Legea introduce, așadar, un control de-a dreptul polițienesc asupra străinilor care s-ar mai încumeta - în ciuda drumurilor mizerabile, a serviciilor ce lasă de dorit, a birocrăției sufocante - să viziteze România ca turiști sau potențiali investitori.

Ultima oră: Camera Deputaților a respins proiectul. Opoziția a votat împotriva în bloc.

RALUCA STROE-BRUMARIU

străinilor ori să le stabilească temporar domiciliul sau reședința în anumite zone sau localități pentru considerente ce privesc apărarea siguranței naționale, a ordinii, a liniștii, a sănătății sau a moralei publice. Deputații au adăugat, la propunerea comisiei, precizarea că toate aceste situații vor fi stabilite prin hotărîre a Guvernului. APADOR-CH semnaleză că acest articol intră în contradicție cu Protocolul 4 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, potrivit căruia „exercitarea dreptului la libertatea de mișcare nu poate face obiec-

În ultimii ani am putut asista la o schimbare progresivă a politicii Federației Ruse față de țările Europei Centrale, România inclusiv. Astăzi auzim vorbindu-se la Moscova, la fel ca altă dată, același limbaj brutal, de coloratură imperialistă, ca pe vremea Războiului Rece, după o perioadă mai calmă, cînd oficialii ruși au încercat să ducă o politică de cooperare cu Occidentul. S-ar putea susține în mod simplist că revenirea la vechile deprinderi se datorează momentului electoral. Problema, este, însă, că înregistrăm la Moscova nu doar o schimbare de discurs, ci un adevărat reviriment al acțiunii politice, ca și al politicii de cadre. Felul cum s-a rezolvat chestiunea cecenă și numirea lui Primakov, exponențial al Războiului Rece din vremea lui Brejnev, în fruntea Externelor sînt exemple semnificative. Declarațiile și presiunile politico-economice dovedesc din plin că Moscova nu s-a obișnuit și nu se obișnuiește cu gîndul că România sau Polonia sînt țări care și-au recîștigat integral suveranitatea și independența. Partea bizară a lucrurilor este că nici Occidentul nu pare să fi înțeles că țările Europei Centrale, namaifind membre ale Tratatului de la Varșovia, aflate acum pe calea reformelor profunde, sînt îndreptățite să-și afirme răsădit statutul de suveranitate și independență. Că este așa e însuși faptul că puterile occidentale se simt datorate să trateze direct cu Rusia lărgirea NATO. Sursa lărgirii NATO sau a UE este în primă instanță voința țărilor din Europa Centrală de a se integra acestor organisme, în acest proces amestecul Estului este neavenit și inexplicabil. În fața acestui act de voință, Occidentul poate da un răspuns pozitiv sau negativ, dar acesta nu este decît un răspuns, și orice dialog occidental cu terțe părți în această problemă este de natură să creeze confuzie și neliniște în societățile țărilor central europene.

Pe de altă parte, orice șovăială în linia politicii noastre naționale în fața presiunilor rusești este și va fi speculată de Moscova în propriul ei interes. Orice șovăială de naștere la noi pretenții și deschide posibilitatea șantajului. Este bine să se înțeleagă în România că numai o politică marcată de demnitate națională și de identificare fără greș a interesului nostru poate să ne garanteze viitorul și să ne plaseze în spațiul care cultural, economic și politic convine cel mai bine dorinței noastre firești de siguranță și prosperitate. În fine, declarațiile gen Jirinovski, fie că-i aparțin chiar lui, fie că vin dinspre persoane care par să fie mult mai respectabile, nu mai intimidează pe nimeni. Ele sînt mai degrabă menite să ne facă pe toți să înțelegem cit de urgentă trebuie să fie integrarea noastră în concurerul occidental. Aceste amenințări vin să submineze încă mai mult bazele încrederii noastre că în viitorul imediat e posibil să instituiem un parteneriat real între Estul și Centrul Europei. Pe scurt, refuzăm să acceptăm ideea că problema Rusiei este România. Problema Rusiei este doar Rusia.

VASILE POPOVICI
Deputat PAC de Timiș
Vicepreședinte al Comisiei de politică externă a
Camerei Deputaților

Clubul „Rotary International” București

(Din discursul d-lui Romulus Cordescu, Președintele Clubului „Rotary International” - București, rostit cu ocazia acordării titlului de Membru de Onoare al Clubului Excelenței Sale d-lui Bernard Boyer, ambasadorul Franței la București.)

După cum toată lumea știe, Mișcarea Rotariană - a cărei deviză este SERVE ABOVE SELF („Fericirea de a-ți servi pe celălalt”) - a luat ființă în 1905 în Statele Unite, cînd un avocat, Paul Harris, un negustor de cărbune, Silvester Schiele, un inginer, Gus Loehr, și un croitor, Hiram Shorey și-au dat seama că trebuie făcut ceva pentru a reabilita și a conferi demnitate PROFESIEI, care era dezonorată de apariția a tot felul de incompetenți ce nu se gîndeau decît să profite de pe urma bunei-credințe a oamenilor onesti. Rotarienii sînt, deci, niște profesioniști. Ei se întîlnesc în fiecare săptămîna, într-un loc și la o oră cunoscută de toți rotarienii din lume, pentru a lega relații de prietenie care să le ofere ocazii de a servi interesul general. Acțiunile lor trebuie să fie: 1. conforme adevărului; 2. loiale față de celălalt;

3. susceptibile de a stimula bunăvoința reciprocă și de a crea cele mai bune relații amicale; 4. profitabili pentru toți cei interesați. Rotarienii își aleg ei înșiși membrii cluburilor, dintre cei mai buni profesioniști (avînd de asemenea o moralitate recunoscută), cărora le cer să accepte să devină rotarieni. În acest sens, cluburile „Rotary” sînt niște cluburi închise (în toată lumea există 2,3 milioane de rotarieni, grupați în 40-50 de cluburi în aproape 600 de districte; centrul este în Evanston, Illinois, SUA).

Mișcarea Rotariană a început în România în 1929, cînd primul club a fost creat la București. Alte noi cluburi au mai apărut la Cluj, Timișoara, Iași, Ploiești, Cîmpina, iar în 1936 s-a înființat chiar un District Român, care purta numărul 84.

În 1939 totul a fost întrerupt, cînd o serie de dictaturi a lovit țara noastră. După Decembrie 1989, fiii și nepoții celor care erau rotarieni în perioada dintre războaie s-au reunit, mai întîi la București, apoi în alte orașe. Astfel că în 1992 s-a reînființat primul club „Rotary” la București.

Este de datoria mea, ca membru fondator al clubului nostru, să subliniez în fața dumneavoastră, Excelență, și în fața tuturor că, întocmai ca de atîtea ori în istoria noastră, această resurrecție a fost posibilă grație ajutorului pe care l-am primit din partea Franței.

Lată de ce, Excelență, v-am rugat să acceptați să deveniți Membru de Onoare al clubului nostru și vă mulțumim încă o dată că ați acceptat să fiți unul de-ai noștri. Excelență, fiți bine venit!

Adevărul literar și artistic nr. 307

- Germeii ciumei au ieșit iarăși la lumină - pseudojurnal de Augustin Buzura
- Interviu cu Banu Rădulescu
- Rushdie, Llosa, Eco la Pivotal
- Fereastra lui Costache Olăreanu

Un contract pe 200 de zile – metodă curentă în Occident

Contractul în 20 de puncte pe 200 de zile propus de Convenția Democratică din România (CDR) alegătorilor corespunde unei metode curente folosite în Occident, unde se consideră că, în perioada primelor șase luni, președintele sau partidul nou ales beneficiază de sprijinul opiniei publice pentru a lua măsurile esențiale realizării programului său.

Deși relativ scurt, termenul este realist în Occident, unde structurile politice, sociale sau economice se adaptează, în genere, lesne la schimbări de orientare politică. Când însă schimbările sînt mai importante, ele necesită și în Occident perioade mult mai lungi și se izbește adesea de piedici puternice, cum a fost recent cazul grevelor din învățămînt și din întreprinderile de stat din Franța.

În România moștenim structurile statului totalitar, care nu se pot adapta cerințelor sociale și economice moderne. Programul propus de CDR nu va putea fi realizat, oricare ar fi termenele, cîtă vreme instituțiile existente nu sînt fie restructurate, fie desființate. În caz de victorie a Opoziției în viitoarele alegeri, măsurile de mai sus pot fi și trebuie luate în primele trei luni ale noii guvernări, ceea ce înseamnă înainte de sfîrșitul acestuia an.

Impactul restructurărilor nu se pare hotărîtor și pe plan electoral. În consecință, credem că Opoziția și candidatul ei la președinție vor trebui să clarifice acest punct în viitoarele luni, pentru a putea reda alegătorilor încrederea în posibilitatea unor schimbări politice reale.

Politica agrară a Convenției

Programul primelor 200 de zile propus de Convenția Democratică din România (CDR), în ipoteza că va câștiga alegerile, are meritul de a consacra majoritatea celor 20 de puncte preocupărilor sociale. Inconvenientul Contractului este că diferitele puncte nu rezolvă decît o parte din probleme și nu pot constitui baza unei restructurări indispensabile țării. Prima parte a Contractului este consacrată pe drept cuvînt țăranilor, categoria cea mai oropsită de comunism și care, după o ameliorare temporară a veniturilor între 1990-1994, se află din nou în criză.

Angajamentele Convenției de punere în posesie a proprietăților terenurilor, de anulare a impozitului agricol pînă în anul 2000, de creditare directă a țăranilor cu dobînzii preferențiale, de majorare a pensilor cooperanților la cel puțin jumătate din salariul minim sînt bine venite, atît pentru beneficiari, cît și pentru ansamblul economiei, deoarece încurajează consumul și stimulează producția internă. În schimb, împărțirea terenurilor IAS sau a celor rămase în proprietatea statului, restituirea pădurilor sau a izlazurilor foștilor proprietari și distribuirea unui hectar de teren agricol tinerilor specialiști, învățătorii, medicii sau preoții care s-au stabilit la țară sînt mai puțin ferice, dacă nu chiar nocive.

Necesitatea culturilor extensive

Climatul continental și lipsa relativă de apă curgătoare pentru irigație nu permit culturi intensive decît în rare cazuri. Chiar cu îngrășăminte și foraje costisitoare, este puțin probabil ca România să poată ajunge la producțiile de vîrf din Valea Padului, unde se adună apele din Alpi și din Apenini, sau la ace-

lea din vestul Europei, care beneficiază de climatul umed al Atlanticului. Despăduririle ultimelor decenii au accentuat și mai mult seceta și eroziunea terenurilor, într-atît încît nu putem regăsi nici măcar condițiile anterioare colectivizării comuniste, cînd țăranii o duceau deja destul de greu, exceptînd perioada războiului, în care lipsurile alimentare, pe plan european, le-au fost prielnice.

Exproprierea comunistă, ca și supraproducerea țăranilor în ajunul alegerilor din noiembrie 1946 au avut un caracter demagogic contrar intereselor țării, inclusiv ale țăranilor. Deja în preajma războiului, fărîmițarea pămînturilor nu mai permitea țăranimii să-și îmbunătățească nivelul de trai. Singurii beneficiari erau cei ce reușeau să cumpere pămînturile vecine. Marea masă a celorlalți s-a zbatut ani de-a rînd să-și păstreze pămîntul, trăind adesea în condiții și mai grele decît muncitorimea de la orașe.

Astăzi, „peticul de pămînt” nu mai ajunge. În Franța sînt regiuni în care agricultorii care posedă chiar și suta de hectare nu ajung decît cu greu să aibă un venit decent. Cadrul economic european în care trebuie gîndit viitorul României și al țăranimii sale nu ne permite să ignorăm realitățile din țările agricole cu productivitate dublă sau chiar triplă – de la 8.000 la 12.000 kilograme de cereale la hectar. Viitorul agriculturii românești presupune deci culturi cerealiere extensive pe majoritatea celor zece milioane de hectare de pămînt agricol, cu randamente ce pot depăși 3.000-4.000 kilograme la hectar, dar care vor rămîne mai aproape de randamentul din SUA decît cel din vestul Europei. În schimb, calitatea grînelor poate înlesni și valorifica exportul produselor românești, dacă sînt tratate și antrepozitate corect.

Obiectivul politicii agricole nu poate fi fărîmițarea, ci comasarea pămînturilor.

Metodele comuniste de comasare au eșuat, pauperizînd țăranimea, sărăcind terenurile și reducînd productivitatea. Actualul regim din România a obținut aceleași rezultate favorizînd importul în dauna producției locale.

Contractul cu România nu rezolvă problema. O și accentuează cînd precizează împărțirea foștilor moși, devenite IAS-uri sau gospodării de partid. Acestea nu trebuie împărțite, ci privatizate, ca să devină nucleele marilor întreprinderi agricole de care țara și țăranii ei au nevoie ca să trăiască bine. Convenția trebuie să caute deci modalitățile ca aceste întreprinderi să împlinescă imperatiile sociale ale populației rurale, nicidecum să le distrugă.

Respingem ideea restituirii pămînturilor vechilor proprietari, deși confiscarea a fost indiscutabil abuzivă. Cîți dintre descendenți ar fi capabili să cultive și să împlinescă obligațiile sociale care decurg?! Spre deosebire de vestul Europei, și cu atît mai mult de SUA, unde populația care trăiește din agricultură este sub 10% sau chiar 5%, în România aceasta depășește o treime din populația țării.

În viitorii ani, procentajul va scădea și în România. Trebuie, deci, găsite modalitățile ca populația rurală care nu va lucra în agricultură să găsească locuri de muncă fără a trebui să părăsească satele. Privatizarea IAS-urilor și a gospodăriilor de partid va trebui deci concepută în așa fel ca, pe de o parte, pămînturile să dea randamentul maxim și, pe de alta, veniturile realizate să folosească tuturor locuitorilor din satele respective.

Modalitățile privatizării agricole

Una dintre modalități ar fi ca pămîntul să revină comunei sau mai multor comune care să le dea în arendă sau în exploatare – sub alte forme, pe termene medii sau lungi, puțînd fi reinnoite – întreprinderilor agricole privatizate. Acestea ar prelua fostele IAS-uri sau gospodării de partid cu obligația ca o parte, puțînd merge pînă la o treime sau chiar jumătate din cîștig, să revină locuitorilor comunelor din jur. Asemenea măsură presupune ca beneficiarii să poată controla producția și rezultatele, desemnînd unul sau mai mulți reprezentanți în consiliul de administrație cu dreptul de a participa la hotărîri și obligația de a verifica socotelile. Pot fi concepute, fără îndoială, și alte forme de contract. Va fi însă necesar, pe plan economic și social, ca întreprinderile să poată realiza beneficii pe care să le reinvestească parțial, spre a se putea dezvolta, dar din care să și distribuie o parte acționarilor și sateenilor din comunele cărora le aparțin terenurile. Desigur, țăranii ar trebui să poată deveni ei înșiși acționari, folosind cupoanele existente sau întregîndu-și pămînturile întreprinderilor agricole dacă vor constata că merg multumitor.

În perioada antebelică, Partidul Național Țărănesc preconiza constituirea de cooperative agricole cu sprijinul unor bănci agricole finanțate de stat. Ideea cooperativelor a fost foarte compromisă de experiența CAP-urilor, create cu de-a sila și cu violență. Ideea poate totuși să redevină atrăgătoare dacă este bazată pe inițiativa particulară și sprijinită de politica guvernamentală. Misiunea omului politic este să lupte pentru ideile în care crede, nu pentru acaparea posturilor de conducere.

Reușita sau eșecul oricăreia din măsurile adoptate va depinde mai cu seamă de faptul că întreprinderile agricole vor fi eficiente, ceea ce presupune ca oamenii care le vor conduce să fie destoinici și ca privatizările să folosească tuturor. Credem că dorința Convenției de a încuraja pe tinerii țărani și pe specialiștii de la sate trebuie realizată înlesnindu-le, prin credite, participarea la mari întreprinderi agricole, nicidecum distribuindu-le pămînturi fărîmițate, din care nu vor putea trăi.

Ar fi o altă mare greșeală ca Opoziția să respingă vechile cadre competente pe considerente politice. Una din principalele cauze ale eșecului agriculturii românești în ultimii cincizeci de ani a fost politicizarea ei prin încredințarea posturilor de conducere din IAS și CAP cu precădere pe considerente politice. Aceeași greșeală nu trebuie repetată de Convenție.

Rolul statului trebuie îngredit

Dacă vrem ca mediul rural să-și revină din criza cronică a ultimelor două generații, va fi nevoie ca marile întreprinderi agricole să producă rațional, de bună calitate, pentru piața românească, dar și pentru cea europeană și mondială. Transformarea și defacerea produselor vor avea, în consecință, o importanță poate chiar mai mare decît producția.

Pentru a fi concurențiali pe piața europeană, avem firește nevoie de antrepozite, drumuri, mijloace de transport, dar și de negustori buni. Acestea sînt direcțiile către care Opoziția trebuie să orienteze agricultura și activitățile sale anexe – creșterea vitelor, pomicultura, fabricile de conserve ș.a.m.d.

Finanțarea acestor activități – modernizarea agriculturii și dezvoltarea economică în mediul rural – nu se poate și nu trebuie făcută din bugetul statului, exceptînd eventual drumurile, ci prin credite particulare. Statul însă poate garanta anumite împrumuturi, direct sau prin BNR și celelalte bănci ale căror capitaluri le deține.

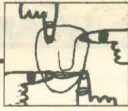
Din moment ce știm că numărul țăranilor este menit să scadă spre 5 sau 10% din totalul populației, trebuie încurajată implantarea altor activități care să absoarbă mîna de lucru din mediul rural. Punctul 14 al Contractului cu România, care prevede pietruirea și iluminarea drumurilor sătești, alimentarea satelor cu apă și conectarea lor la rețelele telefonice, este foarte bine venit în acest sens. Planul poate schimba fundamental mentalitatea țăranimii, redîndu-i încrederea în viitor.

După decenii de prostrare și migra-re a tineretului către orașe, mediul rural poate să redevină astfel cadrul unei economii echilibrate. Desigur, echilibrul necesită, pe lîngă întreprinderi agricole sau agroalimentare, și multe întreprinderi din alte domenii descentralizate. Transferul lor spre sate se generalizează în Occident. Întreprinderile transferate pot oferi mîinii de lucru rurale deosebit de importante, dar vor cere în schimb o formație profesională mult mai completă decît cea a școlilor actuale din mediul rural. Alături de construcția drumurilor și a mijloacelor de comunicație, dezvoltarea și diversificarea învățămîntului ar fi alte domenii în care orientările politice sînt determinante și intervenția statului necesară. Celelalte activități aparțin sectorului particular și se pot finanța cu mijloace private.

Din numerele viitoare

- **Interviuri săptămîinii:** Ion Caramitru, Petre Roman, Victor Ciorbea, Alfred Moses, Anton Vătășescu, Ilie Năstase
- **Octavian Paler îi răspunde lui Fey Laszlo**
- **Mihai Korne:** „Reorientarea bugetului după alegeri”
- **Irina Coroiu:** cronică la „Copilul îngropat” de Sam Shepard, în regia Cătălinei Buzoianu
- **Adrian Marino:** Cultură oficială, cultură alternativă (II)
- **Dan C. Mihăilescu:** „Din respect pentru plăcere” – cronică la „Sfîdarea memoriei” de Al. Paleologu și Stelian Tănase (II)
- **Pomogăts Béla:** Dialog intelectual româno-ungar
- **S. Damian:** Falsul mit al lui Terminator
- **Inamovibilitatea judecătorilor (anchetă)**
- **Dorel Sandor:** Măsuri pentru demantelarea comunismului totalitar (II)
- **Adrian Mihalache:** Suprafețele lumii
- **Hari Kuller:** Mit, cultură, societate
- **Heller István:** Religia – o prioritate în școală
- **V. Răzescu despre cartea Irinei Livezeanu „Politica culturală în România Mare”. Fragment din cartea Irinei Livezeanu (Consensus naționalist)**
- **Masă rotundă prilejuită de lansarea cărții „Gnozele dualiste ale Renașterii” de I.P. Culișanu (au participat: H.-R. Patapievici, Sorin Antohi, Andrei Oșteanu, Valentin Nicolau)**
- **Despre adopții – anchetă (II)**
- **Radu Negrescu Șuțu:** „A fi sau a nu fi român”
- **Recenzia cărții „Economie și prosperitate” de J.D. Gwartney și R.L. Stroup realizată de Dan Cristian Comănescu**
- **Andrei Cornea, Radu Coșarță, Mihai Sora și Teodor Baconsky într-o emisiune la Tele 7abc despre religia în școli**
- **Dominique Schnapper:** „Națiune democratică și naționalism etnic”
- **Virginia Marsh:** „România constrînsă la o economie nemiloasă”
- **Kenneth Murphy:** recenzia la cartea „Plicul negru” de Norman Manea
- **Robert Matejovic:** „Dilemele revoluțiilor de catifea”

ANDREI CORNEA

Vladimir Pasti – Căderea în adversitate

1. Un autor care irită

Nu știu dacă a irita pe aproape toată lumea e, în sine, un merit, dar poate fi, eventual, un indicu de originalitate; or, exact acesta este cazul recentei cărți a lui Vladimir Pasti. Metodic, rece, autorul nu menajează pe nici unii dintre potențialii săi cititori: guvernanților actuali li se spune că, pur și simplu, nu guvernează, opoziției că nu are șanse să guverneze, în general, politicienilor li se comunică faptul că acțiunile lor înfrigate se petrec cu totul în afara realității. Jurnaliștii, la rândul lor, s-ar ocupa de tot ce este mai ireal, în timp ce intelectualii umaniși apar ca inițiatorii unor utopii cel puțin naive, când nu chiar periculoase. Dar, mai grav pentru receptarea d-lui Pasti, chiar analiștii politici, sociologii, economiștii etc. au motive de ce să fie supărați pe lucrarea sa, care nu citează pe nimeni, nu poartă nici un dialog explicit cu vreun alt autor, din țară ori din afară, face doar referințe globale mai degrabă descendente, când nu rătăcioase și lasă să se înțeleagă destul de clar că singura autoritate științifică din țară în ceea ce privește tranziția este Grupul „Un viitor pentru România”, din care autorul, cu onoare, face parte. Poate doar „tehnocrația”, principalul deținător de putere din România, după V. Pasti, s-ar putea arăta mulțumită de rolul ce i se atribuie de către acesta în istoria recentă a țării, dar nu știu în ce măsură „tehnocrația” citește astfel de cărți, de care, oricum, nu are, pesemne, nevoie.

2. „Tehnocrație” și presupuziții „platoniciene”

Ce ne spune, însă, în fond, d-l Vladimir Pasti? Foarte pe scurt, el susține că aproape întreg jocul politic purtat de șase ani este un teatru de umbre, lipsit de realitate în ordinea puterii reale. Autenticii deținători ai puterii nu sînt politicienii, ci „tehnocrații”, adică conducătorii marilor întreprinderi industriale, asociații cu birocrația administrativă. Formată în deceniile șapte și opt, „tehnocrația” industrială s-a eliberat, cu ocazia revoluției din 1989, de conducerea politică exercitată de PCR și apoi, în cursul anilor scurși de atunci, în alianță cu birocrația de stat, s-a impus ca singura reală deținătoare a puterii, eliminând treptat concurența maselor, a partidelor istorice, a sindicatelor, a intelectualilor umaniși, ba chiar și, deocamdată parțial, pe cea a tehnocrației bancare. Sensul guvernării sale este, din punct de vedere politic, antidemocraticismul, realizat prin controlul populației de către birocrație, iar din punct de vedere economic – ineficiența și subdezvoltarea.

Modelul propus de V. Pasti are, oricum, meritul de a explica, cu destulă abilitate, numeroase evenimente și lupte politice și sociale ale tranziției și, dincolo de sfidările pe care autorul le răspundește pretutindeni, nu i se poate nega acestuia nici îndrăzneala, nici originalitatea reală, nici anvergura analitică. Scopul acestor rînduri nu este însă acela de a detalia meritele și scăderile cărții, ci acela de a supune unei analize critice, oricît de sumare, câteva dintre concluziile și din presupuzițiile cărții.

Ceea ce m-a frapat în cartea lui Vladimir Pasti este, paradoxal așa spune, presupuziția sa sociologică de tip „platonician”: astfel, pentru el, real, autentic, este ceea ce „nu se vede” și rămîne mereu egal cu sine, stabil – „tehnocrația”; în timp ce politicul, care „se vede”, este „ireal” (nu guvernează), este lipsit de autenticitate, aflat fiind mereu în mișcare. Firește, Pasti deplînge

această repartitie de roluri, dar felul în care el își definește termenii nu li lasă multe grade de libertate.

După părerea mea, marea problemă pe care modelul „tehnocrației” (și pe care o pune orice „platonism” social) o ridică, fără a o putea prea bine rezolva, este explicarea inovațiilor și a evoluțiilor în societate, respectiv în cea românească postcomunistă. Cu alte cuvinte, la întrebarea „cum este (a fost) cu puțință ceva nou” în această societate, încontestabil mult diferită de cea anterioară anului 1990, nu se răspunde satisfăcător. Într-adevăr, de vreme ce singura schimbare politică majoră, după Pasti, este faptul că „tehnocrația”, formată pe deplin în deceniile 7 și 8, a scăpat, în decembrie 1989, de conducerea politică a PCR și a guvernat singură mai departe, devin ușor de explicat *continuitățile*, dar este mult mai greu de înțeles cum au fost posibile, totuși, *evoluțiile* cunoscută, atîtea cîte au fost. Că aceste evoluții s-au dovedit insuficiente, că ele nu au împins societatea cu adevărat în orbita occidentală – cu aceasta sînt de acord. Și totuși, impresia de repetiție ineluctabilă pe care o lasă ofensiva continuă a „tehnocrației” lui Pasti nu mi se pare în acord cu mersul mult mai complicat, mai ezitant, mai contradictoriu, dar și mult mai inovator al realei societăți românești. În plus, e greu de înțeles cum s-ar mai putea modifica în continuare această societate, odată ce „tehnocrația industrială” și-a asigurat victoria, dezarmîndu-și adversarii. Firește, Vladimir Pasti ne anunță un al doilea volum, cu „soluții”, numai că, în baza premiselor acestui volum, dominația „tehnocrației” pare a fi devenit aproape o fatalitate. Altfel spus, stabilitatea și stabilizarea regimului „tehnocrației” par asigurate în sistemul lui Pasti. Or, acest lucru este departe de a fi o evidență. În ceea ce mă privește, cred mai degrabă că „cei ce au cu adevărat putere în România” formează un grup sau o categorie cu interese economice ambivalente, contradictorii, interese prezente atît în industria de stat, cît și în sectorul privat, ce nu se pot armoniza decît parțial și pentru scurta vreme, și că primii lor inamici sînt chiar ei înșiși¹. În acest fel, evoluția, instabilitatea, și nu stabilitatea, devin inevitabile, societatea avînd o sursă de schimbare chiar în inima sistemului.

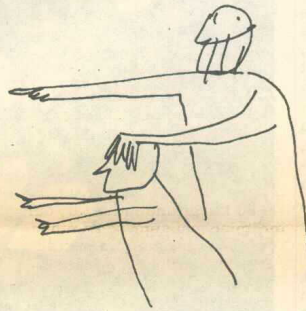
Cum am spus, presupuzițiile „platoniciene” ale lui Pasti îl determină să neghe realitatea politicii și a actului de guvernare în România postcomunistă. Pentru el, a *guverna înseamnă întotdeauna a lua decizii majore, strategice și a le aduce la îndeplinire*. Cum acest lucru se întîmplă rar (de fapt se întîmplă rar în general, și nu numai *hic et nunc*), el deduce că, în fapt, „nu se guvernează”. Or, eu cred că politicul trebuie înțeles într-un sens mai puțin radical, mai relaxat: politicienii fac politici și atunci cînd deciziile lor sînt contradictorii, ambigue, ori cînd ei definesc rău strategiile lor. Deoarece introduce modificări esențiale în societate, o politică rea rămîne totuși o politică, cu o realitate indiscutabilă, și nu devine non-politică. La fel, o mașină care nu funcționează cum ne așteptăm este cel mult o mașină proastă, dar nu o non-mașină. Dar procedînd în felul în care procedează, Pasti tinde să lipsească de substanță actorii personali, personajele politice. Pentru el, România este condusă în exclusivitate de *forțe impersonale*, nu de oameni cu psihologii bine definite, cu experiențe, inteligențe și umori specifice. Eu nu contest realitatea unor forțe și a unor tendințe globale, greu de personalizat. Dar actorii personali au, cred, și ei realitatea lor, în

sensul că substituirea lor cu alții ar introduce neapărat mari modificări în sistem. Ce s-ar fi întîmplat cu URSS fără Gorbaciov, ce s-ar fi întîmplat cu Rusia fără Lenin ori cu Franța fără De Gaulle? Fără Ion Iliescu, fără Petre Roman, fără Corneliu Coposu, fără Nicolae Văcăroiu etc., așa cum îi știm, țara noastră ar fi arătat diferit, *caeteris paribus*, și aceasta cu atît mai mult la noi, unde relațiile personalizate au adesea precădere asupra raporturilor abstracte dintre instituții. Chiar dacă nu se mai poate astăzi scrie istoria unei țări sau perioade sub forma unei suite de biografii ale conducătorilor săi, a unei biografii în domeniul aparentei ireale, sub pretextul că acești conducători, la vedere, „nu guvernează”, ci doar legitimează decizii luate altundeva, mi se pare, din nou, o formă de „platonism” sociologic implicit.

3. Neîncrederea în idei

Or, tocmai recursul imoderat la forțe impersonale și devalorizarea actorilor personalizați îl obligă pe Pasti să intre în conflict cu „intelectualii umaniși”. „Platonismul” său *sui generis* nu este, cu siguranță, și un umanism.

Așa fiind, V. Pasti se arată neîncredător în „idei”, în ideologii și, în mod particular, în formele culturale și instituționale importate la noi din Occident. Pentru cineva cu presupuziții sociologice de tip „platonician”, precum Pasti,

această neîncredere în „idei” poate părea paradoxală, dar ideile intelectualilor pe care autorul le respinge nu au, pentru el, nimic din autenticitatea paradigmatelor formale și impersonale care sînt Ideile platoniciene. Prin această respingere, el rămîne consecvent cu sine: „ideile” prezentate în discursul public și formele instituționale sînt ceea ce „se vede”, deci ceea ce este lipsit de „realitate”. V. Pasti intră astfel în vechea dispută a „formelor fără fond”, lăsînd să se înțeleagă că adoptarea unor instituții occidentale în ultimii șase ani nu a avut mai nici un fel de semnificație „reală” și că, în general, bătăliile ideologice purtate în România între Putere și Opoziție (precum cea din jurul „procesului comunistului”) în toți acești ani au fost inutile, false și nu au avut vreo contribuție majoră la guvernarea „tehnocratică”. Or, lucrurile nu stau astfel: se pare că niciodată, nicăieri, „formele” nu au, la început, un „conținut” demn de ele. Cu toate acestea, simpla lor adoptare introduce constrîngereri în sistem, obligînd actorii politici să le „citeze” neconștient. Confruntarea ideologică dintre Putere și Opoziție s-a făcut tocmai pe acest teren al „citării”: cea de a doua susținînd că prima „citează” ornamental, că nu ia în serios referințele pe care le susține. După părerea mea, disputa în legătură cu „luarea în serios a referințelor” conduce, mai devreme sau mai tîrziu, fie la delegitimare, fie la „luarea în serios a referințelor”, cu alte cuvinte la crize, la schimbări și la evoluții.

4. Antiluminism postmodern?

Neîncrederea sa profundă în „ceea ce se vede”, în actorii, în personalități, în idei și ideologii îl determină pe V. Pasti, pînă la urmă, să conteste chiar filosofia

Luminilor, de la care filosofia statului democratic liberal și promotorii săi contemporani din Occident sau de la noi se reclamă și ale cărei principii fondatoare ei le „citează” constant. El scrie astfel: „In esență însă acest limbaj (cel al toleranței, al compromisurilor politice, prin extensie, prin extensie al liberalismului, n.m. A.C.) este moștenit din filosofia secolului «luminilor» și este și el fundamentat în premisa falsă conform căreia comportamentul uman este prioritar rațional și că prin rațiune se poate ajunge la înțelegere universală. Este adevărat că oamenii sînt ființe raționale, dar, ceea ce iluminismii nu știau, era că, atunci cînd este vorba despre interese de grup, oamenii pot dezvolta raționamente justificative perfect valabile și perfect contradictorii, pentru că au puncte de pornire opuse” (p. 155). Iată o perspectivă, am spune postmodernistă, pe care o putem întîlni, printre alții, și la un important reprezentant al neo-pragmatismului american, precum Richard Rorty².

În ceea ce mă privește, eu nu cred că raționamente justificative pot fi „perfect valabile” și, deopotrivă, „perfect contradictorii”. Există, în orice cauză, argumente intrinsec mai bune și intrinsec mai rele, iar rațiunile justificative au putere inegală. Justificările sistemului capitalist occidental sînt intrinsec mai puternice decît cele ale sistemului socialist, spre exemplu, și ele sînt mai puternice și decît cele ale regimului actual. Formulele-cheie ale sistemului capitalist-liberal – economie de piață, proprietate privată, pluripartidism, alegeri libere etc. – nu se fundează pe o credință religioasă, avînd, așa cum susține Pasti, „aceeași conotație de infailibilitate ca și principiile de bază ale unei noi religii” și nici nu pot fi scotite de ei servit, în Est și în Vest, „pentru a întemeia un soi de ideologie comunistă pe dos” (p. 11). Concepția liberal-democratică nu este numai o ideologie (sau o „religie” socială) printre celelalte, așa cum pare a crede Pasti, iarăși în acord cu unii promotorii ai postmodernismului³, ci este și o referință generală a celorlalte ideologii, definind un spațiu de joc și de confruntare al acestora, tot așa cum logica nu este doar o parte a filosofiei, ci și un organon, un instrument universal, prescriind regulile generale ale jocului argumentativ.

De altminteri, dacă orice rațiune justificativă ar fi „perfect valabilă”, pentru care motiv d-l Pasti ar mai fi îndreptățit ca, în numele „platonismului” său sociologic aliat cu formule postmoderne, să se războiască cu, să spunem, ideologia intelectualilor umaniși? El ar putea, desigur, susține, precum alți postmoderniști ca Stanley Fish⁴ etc., că aceste rațiuni justificative sînt valabile doar pe teritoriul unei anumite „comunități interpretative” și nu au valoare în afara acesteia.

Ar rezulta atunci că și teoria lui Pasti nu ar fi valabilă (căci ea nu se poate sustrage implicației că ar fi, și ea, o interpretare justificativă) decît între limitele unei „comunități interpretative” determinate. Or, ținînd seama de căderea în adversitate în raport cu mai toată lumea, cădere asumată de un autor, de altminteri deloc neinteresant și deloc lipsit de inteligență, care ar mai putea fi această comunitate, cu excepția micului grup „Un viitor pentru România”?

NOTE

¹Vladimir Pasti, *România în tranziție – Căderea în viitor*, editura Nemira, 1995.

²Vezi cartea mea *Mașina de fabricat fantasmă*, ed. Clavis, 1995, pp. 118, 142, 149. Utilizez aici conceptul, mi se pare mai elastic și mai realist, de „directocrație”.

³Richard Rorty, *L'espoir au lieu du savoir, introduction au pragmatisme*, Paris, Albin Michel, 1995.

⁴Michael McConnell, „God is Dead and We Have Killed Him”, în *Freedom of Religion in the Post-Modern Age*, apud Martha Nussbaum, *The New York Review of Books*, 17, 1994, p. 60.

⁵Apud Susan R. Suleiman, *The Reader in the Text. Essays on Audience and Interpretation*, Princeton Univ. Press, 1980, p. 20.

CĂTĂLINA BUZOIANU

Am încercat întotdeauna să apăr

- Interviu realizat de RODICA PALADE -

Doamnă Cătălina Buzoianu, aș vrea să ne spuneti ce anume din copilăria dumneavoastră anunța regizorul de mai târziu.

Am avut o copilărie pe de-o parte foarte tristă, pe de alta fabuloasă. M-am născut la Brăila, dar am copilărit - mai ales verile și cîteodată și iarna - în satul bunicilor mei, care erau învățători, în Dobrogea, pe malul Dunării, în Balta Brăilei. Era un nod de etnie, cu turci, lipoveni, greci, un loc cu foarte multe legende și povești. O lume de Panait Istrati. Bunicul meu a fost elevul lui Spiru Haret și coleg de bancă cu Ion Mihalache, liderul țărănist, la școala de la Cimpulung. Bunica mea era dintr-o foarte veche familie ardeleană, Roman, care i-a dat pe Visarion Roman, pe Ion Roman, pe mitropolitul Miron Roman. Deși timpurile se schimbau întruna, bunicii mei păstraseră în casa lor de la țară, unde acum e un spital și unde s-a pus o placă memorială, o bibliotecă întreagă. Bunicul izbutise să facă o organizație internațională a pămînturilor smulse apelor, cu Țările de Jos, cu Danemarca, cu Japonia. Era foarte bun prieten cu consulul Franței, care venea des la ei. Fratele bunicii mele, Ion Roman, a fost cel care a construit Liceul „Mihai Viteazul”; are statuia în curte și portretul în hol. Eu am copilărit mai mult la Bostan, unde era un loc fabulos; pe de-o parte era Dunărea, pe de altă parte un canal cu o cherhana, Maicanu, și un lac cu nuferi; în partea cealaltă se afla Balta, care era ca o junglă, cu rugi de mure, cu capre, cu celebra brînză de Brăila...

Erați un copil reflexiv?

Am învățat să citesc de la trei ani, m-au învățat bunicii mei, și la patru ani, cînd eram la grădiniță, citeam deja foarte bine. Poveștile se amestecau cu imaginația noastră. Țin minte că în casă la bunica, într-unul din dormitoare, unde avea niște cearșafuri foarte frumoase pe care le primea de zestre, totdeauna impecabile, m-au găsit într-o dimineață cu patul și cu capul pline de cenușă. Jucam... Cenușăreasa. Acasă la Brăila, unde locuiam, era o casă foarte mare, cu o stîncă în curte, din care curgea apă. Casa avea un pod imens, unde se uscau brînză și peștii pe sfîrși; podul era ca un vapor, cu hublouri, în care măștile mele lăsaseră lăzi cu tot felul de amintiri, cu ediții de reviste de cinema, romane și fotografii de cinema; de altfel, și bunica mea l-a păstrat pe Leonard sub pernă și-mi povestea despre melodrame ca „Îngropată de vie” sau despre feerii ca „Zurina, fiica aerului”, cînd erau ele duse cu școala.

Din familia dumneavoastră era cineva în teatru?

Nu. Tata era avocat și mama profesoară; nimeni din familia mea n-a activat în domeniul artei. Dar cred că atmosfera aceea fabuloasă s-a impregnât în mine. Poate și faptul că trăiam într-o lume care era numai a mea. Chiar și casa în care locuiam avea niște porți înalte de fier, cu o cheie uriașă; era casa unui arhitect, din 1900, ea însăși foarte stranie; la fel și casa bunicilor mei. Cum nu puteam să merg la facultate, am intrat la un teatru de păpuși, la Baia Mare, pe urmă am fost actriță.

Actriță și păpușăreasă cutreierînd țara

De ce nu puteați merge la facultate? Pentru că aveam un dosar prost, bineînțeles! Deci, am fost actriță și pe

urmă, cînd în sfîrșit am putut să dau examen la facultate, am dat direct la regie. Am fost 9 ani actriță, am făcut foarte multe turnee și am ajuns să cunosc fiecare sat din țara asta. Am mers în acea vreme și în mină, în tot felul de locuri. Mi-aduc aminte că făceam cu păpușile niște turnee iarna și ningeau pe noi, jucam în trape, într-un frig îngrozitor, în cămine culturale. Am mers în tot felul de întreprinderi forestiere, în mine; Maramureșul îl cunosc metru de metru; am mers și pe jos foarte mult prin Maramureș. O experiență de viață care m-a îmbogățit foarte mult și probabil că niciodată n-aș fi ajuns să fiu așa de aproape de realitate în ceea ce am făcut mai tir-

Cum s-a întimplat ca o păpușăreasă, o actriță să alegă regia?

Am jucat la Timișoara în „Menajeria de sticlă” de Tennessee Williams, montată de un actor, Emerich Schäffer. Eu îi tot dădeam idei de spectacol la repetiții, și el mi-a spus: „Mai bine ai da la regie, că ai foarte multe idei”. Am dat la regie și am intrat din primul an. La examen, m-a plăcut foarte mult Radu Penciulescu, care m-a urmărit toată facultatea și căruia îi port un respect și o dragoste imense. De la început, doi profesori au avut foarte mare încredere în mine. În primul rînd, a fost regretatul Mihai Dimiu, care mi-a fost pe urmă asistent și pe care îl cunoscteam, pen-

extraordinare pe care le-am văzut atunci. Am fost repartizată la Iași, și Iașul a fost pentru mine, iarăși, un timp oprit în loc, într-un fel mitologic, deși lucrurile la București începeau să meargă din ce în ce mai prost. Iași și Piatra Neamț erau, într-un fel, ieșite din circuitul țării. Mergeam de cîteva ori pe an în Polonia, unde am pus în scenă spectacole. În momentul acela, în Polonia era cel mai extraordinar teatru din lume. Iașul, ca spațiu cultural și ca spațiu poetic, a însemnat pentru mine cinci ani în care am existat, în afara legilor acestei țări. Cînd spun Iași înseamnă și Piatra Neamț în același timp, pentru că atunci s-au făcut marile spectacole la Piatra Neamț. Acolo era tot timpul Ciulei și mergeam în continuare la Weimar și în Polonia, în fiecare an, fie în turnee, fie că montam spectacole. Asta m-a ajutat nu numai să supraviețuiesc, dar și să am un fel de libertate pe care în altă parte n-aș fi avut-o. A fost un timp care m-a îmbogățit.

Din provincie, la București

Cum ați ajuns din provincie în București?

Am venit la București la Institut. Ciulei mă chemase deja la Teatrul Bulandra. Era în '75, cînd am montat la Piatra Neamț „Tinerete fără bătrînețe”; am fost din nou la Nancy cu spectacolul și pe urmă am fost invitată la Bulandra. Ciulei m-a urmărit de cînd eram studentă; atunci m-a chemat la el în birou și a vorbit cu mine ore în șir. Ca și Esrig, de altfel. Ca și Penciulescu, care a dat o masă în cinstea noastră la Lido și mie mi-a spus că o să mă urmărească întotdeauna; mi-a dat să pun o piesă, pe care n-am apucat s-o montez - abia acum o voi pune, la Bulandra -, „Măierle țifnoase” de Goldoni. Atunci am pus „Hedda Gabler” cu Gina Patrichi, Octavian Cotescu, Virgil Ogășanu și Emerich Schäffer. Pe urmă am pus „Interviu” de Ecaterina Oproiu, care a avut un mare succes, și am fost chemată la Teatrul Mic și angajată imediat ca prim regizor; montasem deja acolo „Efectul razelor gamma asupra anemonelor”; fusesem în Anglia cu „Romeo și Julieta” - eram deja asistentă la Institut -, unde am luat Premiul special al juriului. Atunci s-a întimplat o mare neașansă a vieții mele: am fost invitați să facem un turneu de o lună în toate centrele universitare din Anglia și nu ni s-a dat voie. Pe urmă, am fost invitați în Polonia, aveam patru spectacole în gala festivalului și, de asemenea, turneu în toate centrele universitare din Polonia. Eram în juriu, împreună cu Szajna, cu Kantor și cu Grotowski, dar nu ne-au dat voie. S-au întimplat foarte multe neașanse în viața mea și mai ales faptul că eu însămi mi-am cultivat această neașansă, pentru că, dacă aș fi rămas atunci în străinătate, poate și mai tîrziu, deoarece aș fi putut oricînd să rămîn, probabil că aș fi fost mult mai stimată, după aceea, în țara mea. Toate spectacolele mele în altă parte au avut mare succes. Dar m-am întors mereu cu o încăpăținare pe care nimeni nu o înțelegea, pentru că nimeni în situația mea nu s-a întors. Am încercat întotdeauna să apăr un drept de a exista aici și de a nu lăsa locul gol. Totdeauna le spuneam tuturor, și colegilor mei care erau dincolo, lui Andrei Șerban și altora, pe care îi stimez foarte mult, că locul ăsta nu trebuie lăsat gol și că cineva trebuie să-l păstreze într-un fel. Asta

Cătălina Buzoianu la înmînarea premiului UNITER pentru „Pescărușul”

ziu, dacă n-aș fi cunoscut viața așa cum am cunoscut-o atunci.

N-am bănuit că realitatea din spectacolele dumneavoastră își are rădăcina într-o experiență atât de concretă. Aș fi crezut că mai ales lecturile v-au influențat viziunea scenică.

Am avut o bibliotecă foarte mare acasă - și la bunicii mei, și la părinți. Pe urmă, biblioteca părinților mei n-a mai existat și unele dintre rufele noastre au putut să răscumpere o parte din cărți și din lucruri. Pentru mine a însemnat foarte mult faptul că am citit devreme, că la 14 ani, de pildă, aveam o lectură pe care copiii de vîrsta mea, și mai ales în timpul acela, mulți nu o aveau. Am trăit tot timpul într-o lume dublă. Era lumea mea, pe care mi-o construise și în care am existat aproape în afara vieții și, pe de altă parte, lumea în care am trăit o viață foarte dură și foarte complicată.

tru că lucrare cu mine, pusese o piesă în care jucam - „Avarul” de Molière -, și d-l Ion Olteanu, care a fost ultimul care a avut încredere în mine și a căruia încredere am păstrat-o toată viața tocmai pentru că a fost cel mai greu de cucerit. Probabil că, fără încrederea acestor oameni, viața mea n-ar fi însemnat atât de mult. Cînd am făcut eu Institutul, acesta devenise ceea ce am numit de mai multe ori o stare de grație. Erau acești profesori extraordinari, dar și colegi foarte buni: Alexandru Tatos, Tudor Mărăscu, Alexandru Tocilescu. Dar ce a fost mai important era că noi descoperam o lume, că ni se părea că sîntem liberi.

În ce an era asta?

Între '65 și '70. Atunci a fost prima dată cînd am ieșit în străinătate, la Festivalul de la Nancy, cînd toată lumea a devenit pentru noi nu doar o poveste, ci o realitate. Era un timp fabulos, mișcarea hippy, cu spectacole

un drept de a exista aici

n-a însemnat că, mai târziu, nu s-a spus că locul ăsta a fost gol 20 de ani.

Relația regizor - director de teatru

Ce puteți să-mi spuneți despre relația dintre un regizor și un director de teatru și despre relația dintre un regizor și un actor? Ați montat ani de zile la Teatrul Mic și toată lumea mergea la Teatrul Mic pentru spectacolele dumneavoastră.

Nu vreau să discut relația mea cu directorul Teatrului Mic, Dinu Săraru, care relație, de la director la regizor, a fost foarte corectă, iar directorul Teatrului Mic, în perioada aceea, a fost și foarte eficient ca director, adică s-a folosit foarte bine și de noi, de cei care eram acolo, și s-a folosit și pentru el. Relațiile noastre s-au rupt pe considerente absolut personale și, în momentul în care eu, ca întotdeauna, devenisem foarte incomodă pentru Teatrul Mic, a trebuit să fiu îndepărtată.

De ce erăți incomodă?

Spectacolele mele deveniseră foarte incomode, în primul rând din motive politice. Toate posturile fuseseră blocate și eu n-am putut să mă mut la un alt teatru, deși demisionasem de la Teatrul Mic. În cele din urmă, am putut să mă mut la Bulandra. Bulandra a însemnat în primul rând „Dimineața pierdută”, după romanul Gabrielei Adameșteanu, care rămâne unul dintre cele mai importante spectacole din viața mea, așa cum la Teatrul Mic au fost „Maestrul și Margareta” sau „Ivona, principesa Burgundiei”. „Dimineața pierdută” a fost nu numai un spectacol, dar și un manifest din partea autoarei, Gabriela Adameșteanu, a realizatorilor și actorilor; toți ne-am adunat în spectacolul acela crezând în ceea ce însemna acest text, care vorbea despre o sută de ani de istorie, despre rădăcinile tăiate, despre tot ce înseamnă ființa acestui popor. Spectacolul, din păcate, a fost oprit cu brutalitate după '89, sub pretextul că trebuie înregistrat pentru Televiziune; el s-ar mai fi putut juca încă foarte mult timp.

Cine a oprit spectacolul?

Dirjecția teatrului. După înregistrarea pentru Televiziune, s-a găsit pretextul că nu mai era cerut, deși la vremea aceea se vindeau bilete la suprapreț în fața sălii din Grădina Icoanei.

Înțeleg că nu ați avut o relație foarte bună cu direcțiile teatrelor.

Este foarte adevărat faptul că personalitatea mea ajunge să devină foarte incomodă în relația cu un director tocmai pentru că nu doresc direcție de teatru, pentru că am refuzat întotdeauna direcția de teatru. Relația dintre mine și direcția teatrului, o direcție oricare ar fi ea, ajunge să devină o relație care lezează orgoliile directorului, pentru că întotdeauna un regizor care impune repertoriul și spectacolele cele mai importante ale teatrului lezează orgoliile directorilor.

Un director de teatru n-ar trebui să fie un manager?

Da, și eu cred că ar trebui să fie un manager. Sigur că în mod automat el ar trebui să fie o personalitate, cum a fost Liviu Ciulei sau cum ar fi marii oameni de teatru, dar pentru asta ar trebui să i se dea acestui director posibilitatea de a refăce întregul edificiu al teatrului de la zero. Direcția de teatru nu poate fi întemeiată pe un colectiv alcătuit din aluviuni pe care nu ai cum să le controlezi. De aceea, nu mi se pare deloc profitabil să fiu director

de teatru în momentele acestea. Mi se pare că e bine să fii regizor, în măsura în care poți asigura la un teatru o distribuție perfectă - și în ultimii ani am funcționat în felul acesta foarte eficient, adică am putut să determin la fiecare teatru o distribuție așa cum am dorit-o, cu actori de vârstele personajelor, improspătând fiecare colectiv cu foarte mulți tineri pe care i-am adus din Institut și plantând mari actori în roluri principale. De fapt, am izbutit să fac în fiecare teatru unde am lucrat ceea ce aș fi făcut într-unul singur dacă aș fi avut posibilitatea să refac totul de la zero. Pot să spun că am o relație foarte bună cu ultimul director de teatru, cu Virgil Ogășanu de la Bulandra, deși știu că sint foarte multe acuzații împotriva lui, pentru că face parte, mai nou, din partidul de guvernământ, dar el a fost extrem de corect cu mine. În primul rând, a chemat înapoi toți oamenii care au plecat sub direcția lui Caramitru - doispreezece oameni. N-am absolut nimic să-i reproșez și a și recunoscut ce am făcut eu pentru Teatrul Bulandra; el a fost singurul care a recunoscut că eu am insistat ca Festivalul Uniunii Teatrelor Europene să se petreacă la Teatrul Bulandra.

Să ne întoarcem la relația dumneavoastră cu actorul.

Relația mea cu actorul este una de comunicare. Dacă nu reușesc, înseamnă că spectacolul este ratat de la început și nici nu are rost să continui să-l fac. Rolul regizorului este acela de a pune actorul într-o deplină libertate și de a-l convinge să comunice cu mine; din această stare de libertate, de comunicare în deplină libertate, se naște adevărul artistic. Au fost actori care, uneori, au fost crispați de propunerile mele ferme, vulturare, și care le-au acceptat mai puțin; atunci lucrurile nu mi-au ieșit decât pe jumătate; oricum, nu mi s-a întâmplat să nu-mi iasă ceva, dar mi s-a întâmplat să-mi iasă pe jumătate din cauza asta. În ultimul timp, însă, am o comunicare extraordinară cu actorii; probabil că am învățat și eu să am mai mult tact, să am mai multă înțelegere chiar pentru *parti pris*-urile unor actori și să ajung până la ei cu mai multă finețe și mai multă înțelegere. Este un adevăr artistic la care trebuie să ajungem împreună. Eu m-am îndepărtat din ce în ce mai mult de această tendință autoritaristă a regizorului. Am început prin a fi un regizor extrem de vizual - cum se spunea atunci, experimental. Trep-tat-trep, am înțeles să mă apropiu cât mai mult de autor și de un fel de a comunica eu cu actorul. Actorul nu poate fi siluit, introducându-l, aproape cu violență, într-o margine care rămâne doar margine.

Bulgakov și Pirandello

În spectacolele pe care le-ați montat ați urmărit preferințele dumneavoastră culturale?

M-a interesat foarte mult timp condiția artistului și un fel de a discuta condiția femeii. „Interviu”, de pildă, exprimă această condiție a femeii. „Să-i îmbrăcăm pe cei goi”, de pildă, era o încercare de a face radiografia psihologiei personajului femeie, un fel de a pătrunde în opera lui Pirandello. Am făcut o analiză, un fel de proces foarte crud al mitului „Damei cu camelii”. Dar foarte importantă era pentru mine condiția artistului dintotdeauna, „Maestrul și Margareta” fiind un fel de manifest.

Bulgakov este unul dintre preferații dumneavoastră.

Da, fără îndoială, de asta sint acum extrem de lovită de afirmații aberante că spectacolul nostru „Fuga” ar fi un spectacol periculos sau greșit ideologic. După ce a fost omorât de Stalin și după ce a suferit, desigur, mai puțin îngrozitor decât ce s-a întâmplat cu Mandelștam sau cu Babel, Bulgakov este acuzat. Tocmai de asta, aceste ticuri de intoleranță și aceste aberații nu sint de înțeles. Ele sint tragice pur și simplu. „Maestrul și Margareta” a avut un foarte mare succes, oprit în cele din urmă de Consiliul Culturii. În Israel, acest spectacol a fost socotit (atunci cînd am montat spectacolul) unul dintre primele spectacole ale ultimilor zece ani. Acolo s-a numit „Satana la Moscova” și a avut un succes uluitor. Și acum se vorbește aproape ca de o legendă despre acest spectacol. „Fuga” este un spectacol pe care voiam să-l fac cam de 17 ani, dar a fost imposibil. Eu îl consider cel mai serios studiu despre Revoluția din Octombrie și despre orice revoluție. Este un text de o rară profunzime și de un adevăr de o cruzime care, firește, nu se exprimă în modul în care sintem acum obișnuiți să vorbim despre Gulag sau despre execuții. Ce spune Bulgakov în „Fuga” despre natura umană și modul în care o credință despre lume devine deriziune în istorie este uluitor. „Fuga” a însemnat o mare aventură politică, aceea de a încerca să spun ceea ce am înțeles.

Recunoaștere națională și internațională

Aș vrea să ne vorbiți despre recunoașterea dumneavoastră națională și internațională.

Majoritatea șanselor mele au fost șanse ratate, pentru că ele au fost șanse de moment, pe care eu nu le-am dus mai departe; nu le-am fructificat într-un mod spectaculos, conținându-mi o carieră în altă parte. În mod constant, am avut, la cițiva ani durată, cel puțin șansa de a pune spectacole în străinătate. Am pus trei spectacole în Israel, pe urmă am mai pus un spectacol în Franța, și nu unul oarecare, un spectacol pe texte de Cioran. Am primit pentru „Ivona, principesa Burgundiei” și pentru munca mea în Polonia titlul *Amicus Poloniae* pentru propagarea culturii poloneze. În Israel am povestit înainte ce s-a întâmplat; în Franța am primit un premiu, de la Radio France International, pentru „Teatru descompus” de Matei Vișniec, după care am avut un turneu în Elveția, Franța și Belgia și am fost invitată într-un colocviu de francofonie cu regizori și autori dramatici din spațiul francofon. În vara anului trecut am avut o mare bucurie, neașteptată: am primit un premiu pentru toată cariera, în Italia, în Sicilia, în special pentru montarea operei lui Pirandello.

Pirandello este și el o iubire a dumneavoastră.

Da, în măsura în care Pirandello înseamnă teatru și în care disecă actual teatral. Premiul l-am primit împreună cu Ingrid Thulin, cu Vittorio Gassman, cu Claude Brasseur, cu Grazio Costa, cu Franca Nuti, cu Pamela Villosio, actrița lui Giorgio Strehler, pe care ați admirat-o în „Insula sclavilor”, care a primit premiul exact pentru acest rol. Această recunoaștere, ca și cronicile extraordinare la „Pescărușul”, cronici care au

considerat spectacolul în competiție cu „Orestia” lui Peter Stein și cu „Phaedra” lui Silviu Purcărete, deci un context foarte serios, m-au făcut să cred că nu sint inutilă. De asemenea, succesul de public și succesul de stimă al tuturor personalităților prezente la Festivalul Uniunii Teatrelor Europene pentru spectacolele mele care au fost în festival m-au făcut să cred că nu sint depășită și că sint în continuare chiar în avangarda artei teatrale din România. Sigur că în țară nu e întotdeauna părerea asta și că spectacolele mele sint foarte controversate, uneori pentru că așa cred unii critici, mulți dintre ei tineri, alteori pentru că există un sistem de tir încrucișat care face ce face și distruge succesele. În ceea ce privește spectacolele mele, sint foarte bucurătoare, pentru că succesul de public este constant, iar spectacolele mele, la toate cele șapte teatre unde în ultimii doi ani au fost prezentate, reprezintă punctul de virf al producției acestor teatre. Sigur, nu mă refer la Teatrul Bulandra, unde mai sint și alte spectacole de același nivel, dar pentru celelalte teatre sint sigură că sint punctele de virf ale teatrelor respective - mă refer la Teatrul Mic, Teatrul Evreiesc, Teatrul de Comedie, Teatrul Levant.

Ați lucrat enorm în ultimii ani. Aveți o viteză de execuție foarte mare.

Nu, am început să lucrez exact cum lucrez atunci cînd sint în străinătate, exact în timpul care mi se dă atunci. Și a fost singura mare ambiție, dacă tot am intrat în economia de piață, să mă supun acestui ritm. Înainte, cînd mă întîlneam cu d-l Ciulei, totdeauna mă întrebam: „Ce mai faci? Eu am făcut șapte sau zece spectacole”. De cite ori am lucrat în străinătate, întotdeauna cel mai lung timp a fost acela de o lună și jumătate. Și într-o limbă străină. Așa încît am încercat în ultimul timp să revin la acest sistem, în care am și existat, de altfel, pînă la Teatrul Bulandra; eu am avut un singur spectacol care s-a făcut timp de doi ani - din pricina decorului, care a fost distrus la Revoluție.

Ce face un regizor în tranziție? Nu este dificil să montezi un spectacol? Nu e nevoie de bani?

Este nevoie de bani, dar eu am găsit soluția, adică am găsit în primul rînd soluția coproducțiilor, care s-a dovedit foarte avantajoasă. De pildă, „Patul lui Procust” este o coproducție între Teatrul Bulandra și Theatrum Mundi, „Copilul îngropat” o coproducție între Teatrul Bulandra și Teatrul Româno-American. Pe urmă, am mai găsit sponsori. Teatrul de Comedie a găsit sponsorizări pentru „Fuga”, iar pentru Teatrul Mic a sponsorizat Tofan Grup spectacolul „Pescărușul”. Eu am simțit o mare nevoie să pun texte românești după Revoluție; din păcate, m-am regăsit pe mine cu greu în comunicarea cu textele și atunci am pus „Urmuz” - un model de artă românească, la un nivel de avangardă, nu numai actuală, dar și interbelică. Pe urmă, am dorit să fac acest text tocmai pentru că era un text neortodox, care arunca în aer legile teatrului, și asta m-a și pasionat, așa cum m-a pasionat romanul lui Camil Petrescu, dramatizarea romanului „Patul lui Procust”. Am terminat „Levantul” lui Mircea Cărtărescu, l-am repetat vara trecută și sper să-l termin anul acesta. Deci texte pe care le consider foarte importante, chiar ca dramaturgie, deși ele nu sint scrise ca dramaturgie.

Foto Emanuel Păuș

În baza Legii nr. 11/1990, care permitea o libertate totală adopțiilor internaționale, numai în perioada 1 august–17 iulie 1991 peste 10.000 de copii au părăsit România. Acestora li se adaugă alte zeci de mii, scoși din țară fără nici un fel de forme, prin filiera de traficanți (se pare că numai în Germania au pătruns astfel aproximativ 15.000 de copii). ONG-urile și Interpol-ul au intrat în alertă; statul român a fost atenționat că situația respectivă constituie „o dramă națională și o preocupare internațională” în condiția în care o mare parte din acești copii au intrat pe piața pornografiei, a sexului și a traficului de organe. „Peste un milion de copii sînt absorbiți anual de această rețea, iar beneficiile obținute de pe urma exploatarea lor se ridică la 5 miliarde de dolari”, afirma d-na Anne-André Léothard, membră în Parlamentul European. În România, prețul „la negru” al unui copil destinat „exportului” se ridică astăzi la 25.000 de dolari. Intermediarii cu acreditări suspecte – și complicitii lor – devin miliardari. Sînt semnalate și deficiențe în urmărirea copilului plecat prin adopție. Atitudinea Comitetului Român pentru Adopții e echivocă. O fereastră luminoasă: în SUA ființează asociații ale părinților care au adoptat copii din România.

România cunoaște, o dată cu decembrie 1989, dezvoltarea unei industrii puțin obișnuite: aceea a exportului de copii prin intermediul traficului și a adopțiilor internaționale. Nu luăm acum în discuție traficul de copii, condamnat fără drept de apel; nu vom aprofunda nici analiza perioadei întunecate a lui 1990, cînd, profitînd de vidul legislativ, mii de copii au fost luați din România cu forme de adopție sumare și fără ca statul să fie preocupat de soarta care îi așteaptă. La 22.01.1991 a fost înființat, prin H.G. nr. 63, Comitetul Român pentru Adopții (CRA), organ guvernamental. Acesta a încheiat relații de colaborare cu 26 de țări (23, susține d-na Bianca Mihai, director executiv CRA) pe bază de contracte bilaterale, acreditînd aproximativ 60 de agenții internaționale

specializate în adopție. Materia primă, pentru a ne exprima în termeni tehnici, nu lipsea – cele 58 de leagăne din România și cele 194 de case de copii însumau 39.901 copii în 1990 și 41.986 în 1994. Curba de instituționalizare fiind în continuă ascensiune, în 1995 numărul leagănelor s-a ridicat la 65, dar și acestea se dovedesc insuficiente. Studiul „Situația copilului și a familiei în România”, întreprins sub egida UNICEF de Comitetul Național pentru Protecția Copilului, atrăgea atenția că: „După 1992 s-a constatat creșterea numărului de copii instituționalizați. Fenomenul este în creștere în special în județele: Maramureș, Iași, Botoșani, Satu Mare, Vaslui, adică județele cele mai afectate de sărăcie”. La prima privire, sîntem înclinați să-i ferim pe minorii care au scăpat – și scapă – din România de azi și chiar din cea a viitorilor 10–15 ani. Apoi, dacă o nație și un stat nu sînt în stare să poarte de grijă copiilor săi, să-i dea altor țări, doritoare și capabile în acest sens.

Un S.O.S. disperat

Realitatea cumplită în care trăiesc și se dezvoltă în România copiii instituționalizați, precum și lipsa lui absolută de perspectivă după împlinirea vârstei de 18 ani, îndreptățesc și potentează o asemenea judecată. „Insuficienta pregătire pentru viața în societatea deschisă, creșterea șomajului, reducerea numărului de locuri de muncă, dificultatea de a obține o locuință, au îngreunat situația tinerilor crescuți în casele de copii. Fără loc de muncă, fără familie, acești tineri, mulți dintre ei în conflict cu legea, continuă să fie menținuți în casele de copii, creînd probleme deosebite (violență, abuz sexual ș.a.). În această situație sînt aproximativ 400 de tineri”, sublinia studiul pomenit mai sus. D-na Ivona Emilia Moșneag, directoarea Leagănelui nr. 1, ne prezintă succint situația copilului instituționalizat: „Avem internați 420 de copii între 0–3 ani. Alocația de hrană pe zi este de 1.760 lei, cifră inadmisibil de mică, în condiția în care copilul pînă la 1 an mîncîncă 5 mese pe zi, o cutie de lapte praf costă 7.000 de lei, iar cele specifice trec de 9.000 lei. Și pentru medicamente avem fonduri extrem de mici,

Adopția

cerem ajutorul firmelor care nu pun adaos comercial; PHARE ne dă medicamente fără acest adaos. Avem cheltuieli uriașe cu electricitatea și apa caldă (sîntem legați la rețeaua comună și pentru a putea spăla sugarii încălzim apă, folosind surse suplimentare). Pavilioanele, vechi de 100 de ani (cu o singură excepție, pavilionul nostru «de protocol», construit în 1986–1987, sînt foarte înalte, căldura se pierde... Cum să trăiască un copil abia născut în asemenea condiții? Pînă de curînd ne mai încropeam dintr-o taxă în valută pe care o percepeam familiilor de străini pentru eliberarea certificatelor de sănătate. Acum ni se taie și această posibilitate de supraviețuire. Lansăm ministerului un S.O.S. disperat, în numele unor bieți copii!”

Revenind la problematica adopțiilor transnaționale, nu putem ignora, bunăoară, eforturile considerabile făcute în SUA pentru integrarea copiilor din România. D-na Tania Rădulescu (CRA) ne dă unele amănunte: „Peste 200 de familii care au adoptat copii de la noi s-au constituit din proprie inițiativă într-o asociație: ROMANIAN CHILDREN FOUNDATION. Aceasta se întrunește la Washington din 2 în 2 ani; se țin conferințe și work-shop-uri în cadrul cărora se discută despre adaptarea și integrarea în noua realitate a copiilor adoptați din România. Trebuie subliniat faptul că în SUA se practică «adopția deschisă», adică nu li se ascunde copiilor faptul că familia lor naturală este alta, iar cînd gîndirea lor e suficient de matură sînt ajutați, dacă doresc, să vină în România și să-și cunoască părinții naturali. O altă organizație asemănătoare este THE CHOSEN CHILDREN FROM ROMANIA, care întrunește peste 50 de familii. Am fost uimită și bucurătoare să văd că mamele adoptive le coseau îi copiilor și învățau să gătească sărmăluțe. La intrunirile acelea era o atmosferă deschisă, caldă și veselă”. Adăugăm la cele relatate de d-na Tania Rădulescu faptul că d-na Ioana Ieronim (atașat cultural la Ambasada Română din Washington) a strîns pentru al doilea an consecutiv, de Crăciun, în jurul bradului împodobit, mai multe familii care au adoptat copii de la noi. Asemenea realități luminoase nu pot fi ignorate. Răscumpără însă ele cealaltă față – cea ascunsă – a medaliilor? Să pătrundem mai în profunzimea fenomenului social al adopției în România.

Avem copii de vînzare...

Iată ce declara d-na Ana Iacovescu, director adjunct în Ministerul Justiției și membru în Comitetul Român pentru Adopții (CRA), cu prilejul Anului Internațional al familiei: „(...) problema adopției internaționale a devenit în România cu adevărat o «problemă» numai după evenimentele din 1989. Anterior acestei date, pentru adopția unui copil român de către un străin era necesară – conform Decretului nr. 37/1956 – obținerea autorizației președintelui țării. Această exigență (...) a determinat de-a lungul anilor (...) existența unui număr foarte redus de adopții internaționale (...)

În 1987 procentul de adopții internaționale a fost de 2,1 față de numărul adopțiilor naționale, în 1988 de 0,6, iar în anii anteriori mult mai redus”.

La 1 august 1990 este promulgată Legea nr. 11, care reda instanțelor judecătorești competența încuviințării adopțiilor, abrogînd art. 73 și 74 din Codul familiei; părea începutul unui proces pozitiv, de renunțare la imixtiunea administrativului în viața particulară. Întoarcerea la tradiția dreptului românesc trebuia să reazeze instituția adopției într-un curent de liberalizare. În fapt, promulgarea Legii 11/1990 a creat în domeniul o libertate fără limite; datorită concepției deficitare a autorităților române, de a nu mai supraveghea deloc adopția, s-a răpit acesteia caracterul său de „act social, de protecție a minorilor în lumina dispozițiilor art. 21 din Convenția ONU privind drepturile copilului”, așa cum afirma d-na Ana Iacovescu. Astfel, în perioada 1990–1991, peste 10.000 de minori au părăsit oficial România, fiind practic „salvați”, cu o majoritate covârșitoare, copii sănătoși, de vîrstă mică (de preferință blonzi cu ochi albaștri). În cea următoare, 1991–1992, s-au înregistrat 8.000 de adopții internaționale, față de 3.200 de adopții naționale, fără să se țină seama de faptul că, potrivit Convenției ONU, „adopția internațională este considerată un mijloc subsidiar de ocrotire a copiilor dacă aceștia nu pot fi încredințați sau adoptați în țara lor de origine”. În acea perioadă tulbură – dar cine poate afirma că aceasta s-a încheiat? –, accesul cetățeanului român la copilul instituționalizat (abandonat) era aproape nul dacă nu dispunea de „garanții” suficiente în lei sau valută. Prețul unui copil era în 1990 de 3.000–5.000 dolari, pentru ca în 1993 să ajungă, conform informațiilor d-nei Nina Cugler, director programe la „Salvați copiii”, la 10.000 dolari; urmînd politica de piață, astăzi este de peste 20.000 dolari. Întreprinzătorul din SUA care a difuzat în 1990 broșura „Cu mai puțin de 3.000 de dolari și în mai puțin de 30 de zile puteți adopta copii frumoși și sănătoși din România” a făcut, desigur, avere.

Dacă regimul comunist a descurajat – din motive ideologice în primul rînd – adopția internațională, el nu a îngreunat-o pe cea națională; este cunoscut faptul că demnitarii de vîrf erau îndemnați să își „îmbogățească” familia prin adopții. Se avea în vedere, desigur, și crearea unei pepinieri care avea să devină, în viitor, generația de schimb. În contextul general, lumea orfelinatelor constituia un infern închis asupra lui însuși, de unde nu puteau răzbate nici un strigăt, nici o chemare.

Li s-a pierdut urma

După 1989, camerele de filmat au reușit să treacă prin crăpătura citorva uși: au apărut imagini de coșmar, copii scheletici, copii torturați bestial, copii tunși zero și plini de bube, bolnavi de SIDA, de hepatită B; sute de copii handicapați. Lumea întreagă a fost zguduită. Pe aripile sloganului „Salvați copiii din România”, SUA și

șansă sau condamnare?

Întreg Occidentul s-au repezit încoace: mulți infietori de bună-credință, dar și cohorte de perversi, proxeneți, traficanți de organe. Au apărut imediat misiții autohtoni, pentru care copiii nimănui constituiau doar o marfă. Vorbele zgîrie urechea, dar faptele nu pot fi contestate. În realitate, declară d-na Tania Rădulescu, de la 1 august 1990 și pînă în iunie 1995, cînd a fost promulgată Legea 65, care completează Legea 11, în sensul că toate adopțiile internaționale trebuie să fie confirmate de CRA, „mai puțin de o treime din totalul copiilor adoptați peste hotare s-a făcut prin CRA. În toți acești ani a funcționat adopția privată, adică acea procedură deficitară, datorită căreia s-a pierdut urma copiiiilor plecați. Din păcate, adopții private s-au făcut și prin CRA. Acum sîntem scrupuloși, una din condițiile pe care le punem agențiilor acreditate la noi este să ne trimită periodic rapoarte amănunțite privind evoluția copiilor adoptați, precum și fotografii ale acestora. De asemenea, intenționăm să mărim perioada de urmărire a copilului plecat din țară prin adopție, de la 2 ani, cît este acum, la 5 ani”.

Informațiile pe care le deținem noi contrazic parțial afirmațiile d-nei Tania Rădulescu și pe cele ale directorului executiv, d-na Bianca Mihai. Nu toate țările trimit rapoarte, nici măcar începînd cu iunie 1995. Se pare că Grecia și Cipru sînt deficitare la această cerință; dar și alte țări o ocolesc. Iată ce ne spune d-na Ivona Emilia Moșneag, directoarea Leagănilor nr. 1 „Sf. Ecaterina”: „Există o înțelegere între noi, Leagăni, reprezentanții diferitelor agenții străine de adopție și CRA: să primim și aici rapoartele, în dublură, asupra situației copilului adoptat în străinătate. Dacă SUA, Canada, Norvegia și alte țări ne trimit rapoarte, Grecia și Ciprul nu trimit deloc, din Suedia am primit numai cîteva, din Olanda nu a mai sosit nimic de 2 ani. Pe de altă parte, fotografiile atașate rapoartelor nu sînt concludente. Noi, cei de-aici din leagăni – mai ales cei veniți recent – nu recunoaștem copiii, cu excepția unui singur caz! Nu vi se pare îngrijorător?”.

Ni se pare atît de îngrijorător, în cît s-ar impune, în viitorul apropiat, o anchetă amănunțită, întreprinsă de foruri competente și neutre față de CRA.

Adopția – o dramă națională și internațională

Dezbaterea despre cei ce profită de dorința fundamentală a omului de a avea un urmaș nu e, în pofida aparențelor, o temă cu mare randament psihologic – e vorba de escroci și de corupți. Între aceștia, să nu ne îndoiim că vom găsi un număr important de oameni cu funcții înalte, cu răspundere socială și chiar cu știință. Astăzi se încearcă, după cum s-a văzut, o „spălare pe miini”, dîndu-se vina pe carența legislativă care a încurajat așa-numitele „adopții private” – copii luați chiar din familiile lor (uneori vinduți înainte să se nască) pe cîteva mii de dolari, din care intermediarii își

fără drept de apel: „Copiii nu pot fi văzuți, doar nu doriți să vă alegeți unul așa, ca la piață” – și erai dat pe mîna asistentei sociale, G. Almășan, care te trecea într-un catastif gros, la un număr oarecare, cu asigurarea că într-o zi vei primi un copil, dar acum leagănul era plin „numai de pui de țigani”. Între timp însă, familiile de greci însoțite de „intermediatori” de anvergură, despre care d-na Tania Rădulescu de la CRA afirma în 1994 că „ne comandă de pe o zi pe alta copiii blond cu ochi albaștri” și dacă nu se găsește în leagăni îl descoperă ei în vreun colț de țară –, pătrundeau în leagăni, însoțiți de zîmbetul mînos al aceleiași asistente sociale, și alegeau copii întocmai ca la piață.

Foto Emanuel Păru

opreau pentru ei și complicității lor o cotă parte substanțială (se vorbește despre un avocat al cărui Mercedes a fost furat, dar păgubașul nu a făcut plîngere, ca să nu se investigheze asupra provenienței autoturismului; se vorbește despre o persoană sus-pusă din Ministerul Sănătății, al cărui fiu a primit și el o mașină de la niște „cunoștințe”; se vorbește despre monopolizarea copilului instituționalizat și a procesului de adopție internațională de către Ministerul de Interne, prin medici care au lucrat sau lucrează în cadrul lui...). Lăsînd deoparte adopțiile „private” – numite greșit astfel, din moment ce ele s-au făcut în baza Legii 11, prin hotărîri pronunțate de instanțele judecătorești competente –, cifrele arată în ce măsură s-au „golit” de minori aleși pe sprînceană leagănele și casele de copii. Între acestea trebuie amintit cu precădere Leagănul nr. 1 „Sf. Ecaterina”, poreclit și „pepiniera pentru străini”. Aici, accesul cetățenilor români care au încercat să adopte un copil în perioada 1990–1993 a fost practic imposibil. Direcția din acea vreme își răspundea,

Destui copii și-au găsit o familie adevărată, în Occident. Totuși, experții internaționali, organizațiile non-guvernamentale (ONG) precum „Děfense des enfants International”, „Service Social International” și Interpol-ul s-au alarmat. În primăvara lui 1991 a fost întocmit de urgență „Raportul atrăgea atenția că adopțiile de copii români reprezintă mai mult de o treime din totalul adopțiilor internaționale, caracterizînd acest proces drept „o dramă națională care a devenit, prin consecințele ei grave, o preocupare internațională”.

Copiii și piața sexului

Prin anii 1990–1991, cu sprijinul „Serviciului Social Internațional” – bransa italiană și al Interpol-ului, televiziunea italiană prezenta o serie de emisiuni cutremurătoare: trafic de copii, copii aruncați pe piața sexului, turism sexual.

Seară după ora opt, sub galeria Vittorio Emanuele din Milano, indivizi dubioși dar perspicace oferă domnilor maturi și eleganți casete video. Acestea înfățișează șiruri de cite 20–25 de copii între 3 și 8 ani, așezați după înălțime și sex; fiecare poartă un număr. Copiii, goi, au părul blond, ochii albaștri și afixează niște biete zîmbete chinute; sînt numiți „gli angioletti”, îngerășii. Amatorii pot opta: fetița sau băiețelul numărul cutare. Prețurile sînt mari. Interpol-ul a reușit să recepționeze o convorbire: un cetățean american cere să-i fie adusă fetița numărul X, dar ar prefera-o pe cea numărul Y, „mai fragedă”. Dorește copilul, precizează el, „pentru sex făcut cu violență” și vrea să știe ce se întîmplă în caz că fetița „nu rezistă”. Proxenetul îl asigură că se ocupă „ei” de cadavru, dar se va plăti în plus o sumă importantă. În cazul prezentat la televiziune, atît pedofilul, cît și ofertantul au fost prinși și o dată cu ei a fost depistat un fragment din rețeaua italiană, controlată de Mafia; cu aceeași ocazie au fost găsite și cadavrele a trei copii încă „nerezolvați” în gropile cu var sau în apele adînci: prezentau leziuni organice grave, iar unul din micile trupuri avea pe el zeci și zeci de arsuri de țigară. Majoritatea copiilor de pe caseta respectivă, se preciza, proveneau din traficul și din adopțiile mascate făcute în România și Iugoslavia; durata de viață a unui copil de acea vîrstă intrat pe piața sexului este de 3 luni–1 an, răsîmp în care se acoperă cu prisos investitia făcută în el. În cadrul Conferinței cu tema „Pornografia infantilă și exploatarea sexuală” (Bruxelles, iunie 1995), d-na Anne-André Léothard preciza că numai în Europa „un milion de copii sînt anual răpiți, cumpărați sau constrînși să intre pe piața sexului. Beneficiile obținute ca urmare a exploatării sexuale a copiilor se cifrează la cinci miliarde de dolari pe an”. Statistica internațională – pe care „Salvați copiii” ne-a pus-o la dispoziție – reține următoarele date: în SUA o fată din trei și un băiat din cinci sînt victime ale abuzurilor sexuale; în Germania, numărul copiilor abuzați sexual este de aproximativ 30.000 pe an; numai la Paris sînt peste 8.000 de copii exploatați sexual, 2.500–3.000 în Belgia, 1.000 în Țările de Jos; în Italia întreaga rețea e controlată de Mafia, așa încît e greu de precizat o cifră. D-na Nina Cugler subliniază: „Organizația «Salvați copiii» și-a propus să elaboreze un studiu, ale cărui concluzii să constituie baza unui program de prevenire a acestei realități dramatice, subiect tabu în România de azi – dar această lege a tăcerii trebuie să fie ruptă!”.

Nota redacției: Rugăm familiile de cetățeni români care au întîmpinat greutăți nemotivate pentru adopția unui copil să ne scrie la redacție, relatîndu-și concis cazul.

(Continuare în numărul viitor)

Anchetă realizată de DIANA TURCONI

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- Arad – C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2–4, tel. 057/21.77.49
- Bacău – Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov – Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.36
- Piatra-Neamț – Librăria Humanitas (în incinta Galerilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu – Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Tirgu-Mureș – Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

DOREL ȘANDOR

Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar

Comisia juridică și pentru drepturile omului a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a decis elaborarea unui raport special referitor la tranziția către democrație în fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est. Comisia a convenit ca raportul să se intituleze „Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar”, urmând ca, o dată elaborat, să fie supus Adunării Parlamentare și adoptat ca document oficial, conținând recomandări către guvernele și parlamentele țărilor membre ale Consiliului Europei. În procesul elaborării, comisia a solicitat citorva experți din țările europene să prezinte evaluări independente ale problematicei care urmează să facă obiectul raportului. În ședința plenară a comisiei, care a avut loc la Zürich (Elveția) în 14 decembrie 1995, au fost audiați: prof. dr. Wolfgang Schuller (Universitatea din Konstanz – Elveția), dr. Vojtech Cepl (judecător la Curtea Constituțională a Republicii Ceha) și Dorel Șandor (director al Centrului pentru Studii Politice și Analiză Comparativă – CPSCA – din București), responsabil din partea României cu alcătuirea raportului „Măsurile pentru demantelarea sistemelor comunismului totalitar”.

Din episodul trecut: • Regimurile comuniste din Europa Centrală și de Est s-au prăbușit în primul rînd din pricina crizelor structurale comuniste și mai puțin a victoriei unor forțe alternative. Acest fapt a condus la fragilitatea instituțională, politică și economică a noilor democrații, ceea ce, la rîndul său, a îngreunat desprinderea radicală de comunism.

(Urmare din numărul trecut)

Configurația factorilor tranziției

5. În acest context istoric, pot fi apreciate mai nuanțat transformările inițiate de guvernele reformatoare, rezultate din primele alegeri democratice.

Elementul esențial al acestor intervale l-a constituit asumarea publică a democratizării, reconstituirea structurilor economice de piață liberă și a societății civile. Confruntarea dintre reformism și conservatorism populist a devenit rapid forma prin care demantelarea sistemului comunist și reconstrucția națională au orientat tranziția în țările Europei Centrale și de Est. Performanțele contradictorii ale primelor guverne reformatoare au generat, totuși, importante schimbări în cadrul instituțional, legislativ, în practicile vieții publice, ca și în reacțiile sociale. O nouă stare de fapt s-a impus treptat în societățile est-europene. Schimbarea esențială a primilor ani ai tranziției în țările Europei Centrale și de Est o constituie tocmai deplasarea centrului de greutate al schimbării de la criza comunismului la impulsurile pentru schimbare ale unei societăți eliberate de totalitarism. În acest fel se modifică treptat înseși rădăcinile (*grass roots*) tranziției. Ele sînt eterogene, contradictorii, dar orientate spre progres.

6. În aceste condiții, un rol important l-a jucat în ultimii ani disponibilitatea reală a populațiilor pentru schimbare, determinată de apariția unor noi nevoi și dificultăți. Percepția cetățenilor asupra costurilor tranziției, a respectării drepturilor omului în aceste țări condiționează în mod hotărîtor suportul pentru politicile de reformă. Rolul acestui factor a fost dovedit de evoluția opțiunilor electorale

în țări ca Ungaria, Polonia, Bulgaria. Divizarea opțiunilor populației și chiar extinderea suportului pentru alternativele stîngii comunismului renovat tind să dubleze și chiar să domine tendințele favorabile reformei.

7. Menținerea pe termen mediu a unor structuri reziduale ale vechiului sistem, atît în viața politică, cît și la nivelul factorilor economici sau al comportamentului individual și colectiv, reprezintă, de asemenea, o componentă cu mare influență în orientarea schimbărilor. Aceasta determină apariția unor medii economice, politice și sociale eterogene, în care au loc în permanență fenomene, evenimente și reacții sociale contradictorii. Mai mult, la scurt timp de la crizele majore din anii '89-'90, în toate aceste țări asistăm la fenomene de regroupare a forțelor politice care au supraviețuit colapsului regimului comunist. Sub formă de partide, organizații politice sau recuperînd masiv roluri importante în administrație, justiție, servicii secrete, aceste forțe se reîntregesc în structurile pluraliste apărute după abolirea totalitarismului.

Alegerile democratice constituie oportunitatea relansării acestor forțe în societățile postcomuniste și le asigură, în mod paradoxal, noi surse de legitimitate și autoritate. Problema esențială o constituie raportul între faptul că aceste forțe se folosesc de democrație pentru a obține reîntegrarea în viața politică, socială și economică, dar

nu au o contribuție reală la adîncirea democrației sau chiar opun rezistență schimbărilor de ansamblu ale societății.

„Restaurarea de catifea” rămîne în aceste condiții o capcană istorică pentru noile democrații din Europa Centrală și de Est.

Estomparea imaginii negative a sistemului totalitar

8. Conținutul, orientarea și ritmul aplicării politicilor în condițiile tranziției influențează masiv procesul demantelării comunismului totalitar.

Guvernele care se preocupă de obținerea sprijinului popular pentru politicile de reformă se confruntă cu decalajul între avantajele pe termen scurt ale asigurării libertăților politice și impactul social al transformării structurilor economice. Dacă în plan politic beneficiile sociale (libertatea de exprimare, de asociere, alegerile libere, libera circulație, accesul la informație ș.a.) se instalează pe termen scurt, în plan economic evoluțiile sînt mai lente, iar beneficiile apar doar pe termen lung.

Adeese, ele se mențin incerte și semnificația lor este puternic deformată de sfidări și frustrări pentru care populațiile acestor țări sînt departe de a fi pregătite. Șomajul, creșterea explozivă a prețurilor, stratificarea socială, concurența ș.a. contrariază populații dependente de egalitarism, stabilitate, protecție paternalistă.

Lată de ce acest decalaj generează reacții sociale, așteptări politice și opțiuni contradictorii care marchează evoluția mediului politic intern. În aceste condiții, proliferarea naționalismului, a xenofobiei, a anarhismului, tendințele secesioniste, manipulara opiniei publice reprezintă tendințe semnificative și influente în societățile postcomuniste.

Ele marchează profund modul în care sînt utilizate și practicate noile libertăți și drepturi cetățenești.

9. Pe de altă parte, se produce treptat o reevaluare spontană a comunismului. La mai puțin de 5-6 ani de la prăbușirea structurilor de putere ale comunismului totalitar și abolirea practicilor represive, se produce o estompare a imaginii negative a sistemului totalitar. Inconvenientele curente ale vieții social-economice datorate politicilor practicate de guvernele comuniste anterioare au fost în mare măsură lichidate. Mai mult, consacrarea treptată a structurilor statului de drept creează impresia – parțial întemeiată – a existenței unor garanții instituționale împotriva practicilor represive de tip autoritar.

În schimb, pe fondul dificultăților social-economice ale tranziției se creează astfel condiții optime pentru stimularea atitudinilor nostalgice pentru egalitarism, colectivism, protecție, stabilitate, un viitor sigur și alte capcane ale conformismului specifice modelului comunist.

Este deci tot mai evident faptul că, încă din 1992-1993 demantelarea structurilor comunismului totalitar nu se mai poate baza pe consensul inițial pentru schimbare inspirat de reacții generalizate de tip anticomunist.

Atît la nivelul proceselor electorale, cît și în viața politică și socială curentă, evoluțiile din țările Europei Centrale și de Est se bazează deja pe competiția între alternative.

Handicapul eșecului istoric al comunismului ca sistem, care a marcat în mod substanțial în primii ani ai tranziției procesele politice ale stîngii, s-a diminuat progresiv după 1992. Mai mult, formațiuni politice de stînga au revenit la guvernare și influențează în mod masiv politicile oficiale și administrația publică.

În acest fel, ele se află astăzi în situația favorabilă de a fi acceptate nu doar la nivelul opiniei publice, dar și în contextul sistemului politic intern și de forțe democratice care și-au întemeiat autoritatea pe lupta împotriva comunismului totalitar.

Programul Youth for Understanding

În România, Programul Youth for Understanding a fost creat în 1994, an în care a fost selecționat primul grup de 13 elevi pentru a-și petrece un an în Germania. În anul școlar 1995-1996 a participat un grup de 19 elevi, iar în 1996-1997 vor participa 20 de elevi. Elevii sînt găzduiți timp de un an în familii germane și urmează regulat, ca elevi obișnuiți, cursurile liceelor germane. Ei vin din

diferite zone ale României și au fost selecționați printr-o serie de interviuri care au evaluat aptitudinile studenților, dorința de a-și asuma responsabilități suplimentare în cadrul societății și capacitatea de a se adapta într-un mediu străin. Programul a fost sprijinit de Fundația Soros pentru o Societate Deschisă, care a finanțat 5 burse pentru programul din 1995-1996 și a manifestat dorința de a finanța 10 burse pentru

1996-1997. Bursele au mai fost acordate și de BASF și ABB; un sprijin financiar suplimentar a fost acordat de Lufthansa, precum și de alți donatori. Programul Youth for Understanding face parte dintr-o organizație internațională care operează în 27 de țări. Sediul organizației se află la Washington DC, SUA. Acesta trimite anual peste 10.000 de elevi de liceu în diferite țări.

George Pruteanu și Dan C. Mihăilescu vor lansa joi 22 februarie ora 18, la librăria Humanitas din Pasajul

Kretzulescu, cartea „In genul lui Cioran, Noica, Eliade...” semnată de Antistihus. Sub un pseudonim extras din „Caracterele” lui La Bruyère, la 22 de ani, N. Steinhartd – căci el este scriitorul acestui volum – a parodiat literatura noului val eseistic. Căci 1934 este anul în care Eliade publica „India”, „Lumina ce se stinge” și „Întorcerea din rai”, Cioran „Pe culmile disperării”, iar Eugen Ionescu „Nu”.

Postfața este scrisă de Dan C. Mihăilescu, editorul suplimentului LA&I.

POLIROM

colecția PLURAL
NOUȚĂȚI

Marcel Mauss
Henri Hubert
Teoria generală a magiei

Marcel Mauss, Henri Hubert
Teoria generală a magiei

Traducere: Ingrid Ilinca, Silviu Lupescu
Prefață: Nicu Gavriluță

Magia, ca și religia, este un fenomen social. Latura nepozitivă, mistică, poetică a noțiunilor de forță, cauză, scop, substanță și de vechile obiceiuri ale spiritului. Din ele s-a născut magia, iar spiritului uman îi vine greu să se desprindă de ele...

comenzi la CP266, 6600, Iași
Tel. & Fax: (032)-214.100; (032)-214.111

ADRIAN MARINO

Cultura oficială

(Urmare din numărul trecut)

Portretul robot al „activistului cultural“

La un nivel mai jos, în genere provincial, al portretului robot al activistului cultural oficial (redactor-șef de revistă, director de editură, șef al Inspectoratului de cultură etc.), aceste note tipice se agravează. Cei ce l-au cunoscut, obligați, într-un fel sau altul, să „lucreze“ cu el, nu vor uita niciodată amestecul specific de carierism cinic și parvenitism insolent, al unui astfel de personaj, abilitatea de a stoarce din poziția sa oficială (de regulă el era deputat, adesea chiar membru în CC) toate avantajele posibile: spații locative avantajoase și abuzive, „plecări“ oficiale, dese, în străinătate, ediții și premii peste premii, salarii de cea mai evidentă sinecură, obținute și pentru membrii familiei, începând cu soția, etc. Slugarnic cu organele superioare de partid, arogant și de o rară impertinență cu colegii în subordine, pentru a nu mai vorbi de sollicitanți modești și debutanți, acest nou „ciocoi roșu“ – promotor pe scară largă al culturii oficiale, transformată, în sfera sa de activitate, într-o proprietate personală, exploatată din plin, abuziv și corupt – a marcat o epocă. Insolentă, siguranță de mișcări și abilitatea combinațiilor profitabile, cinismul și lipsa conștiinței responsabilității personale, convins definitiv că sistemul este etern și „situația ireversibilă“, defnesc un tip, un stil de viață și o epocă. Evident, el nu se lasă nici azi dizlocat cu ușurință, pensionat, tras pe linie moartă. Continuă să fie favoritul Academiei, emisiilor culturale la TV, al publicațiilor oficiale, premiilor unor Asociații etc. Deși a depășit de mult vârsta legală de pensionare, el pur și simplu nu vrea să plece...

Mentalitatea aceasta, de mare suficiență și insolentă, este de altfel specifică întregii vechi administrații de stat. Invocând într-un oraș oarecare de provincie existența unei „cărți de telefoane“, alta decât cea oficială – ieșită de mult din circulație și deci total inutilizabilă –, o telefonistă de serviciu ne-a „repețit“ cu un dispreț suveran și pe un ton obraznic. Inflexiunea vocii nu poate fi uitată: „Dar este o carte de telefon particulară“. Pentru această funcționară, dovadă supremă de erezie, aberație și non-existență. Cuvântul „particular“ îi provoca o repulsie spontană, sinceră și definitivă. O adevărată oroare. Un sistem care produce astfel de reacții trebuie pus foarte serios sub lupă și examinat cu toată atenția.

Ierarhiile oficiale

Într-o structură de stat strict ierarhizată și de comandă, profund conservatoare și imobilă, ierarhia oficială devine metoda specifică de promovare, consacrare și simbolizare (în toate sensurile) a ordinii stabilite. Concepută și instaurată ca „eternă“, ierarhia corespunzătoare va fi considerată

și impusă ca definitivă. Contestarea sa echivalează cu însăși subversiunea și destabilizarea sistemului. Activistul cultural este expresia directă, promotorul și gardianul inflexibil al acestei ierarhii oficiale. Este unul din fenomenele cele mai greu perceptibile de către intelectualii occidentali. Venind uneori la noi și în trecut, ei credeau că interlocutorii lor, aproape exclusiv din sfera oficială, erau „omologi“ reali, de aceeași orientare și calitate, produși de un sistem identic de selecție. Deci, cu același limbaj și scară de valori. Când, în realitate, se confruntau doar două tipuri culturale, radical deosebite. Dialogul real era, de fapt, irealizabil. O imposibilitate strict obiectivă, inevitabilă.

S-a scris o bibliotecă întreagă despre valoarea „absolută“ (universală etc.) și de „circulație“. Problema n-a fost încă studiată atent și în toată complexitatea sa în cultura română. Încă o lacună serioasă, între multe altele. Iar referințele străine nu sînt într-un totul concludente și mai ales veri-

Din episodul trecut: • **Cultura oficială se sprijină, ca înainte de '89, pe centralizarea bugetară și este considerată o „proprietate de stat“** • Ea este condusă de instituții rigurose centralizate și orice concurență a întreprinderilor culturale particulare este percepută ca o aberație inacceptabilă • **Președinția este, ca în trecut, instanța culturală supremă, factorul definitiv de decizie (exemplu: cazul „Oedipe“)** • **Produs tipic al „noii clase“, activistul cultural se consideră singurul reprezentant și apărător al culturii române** •

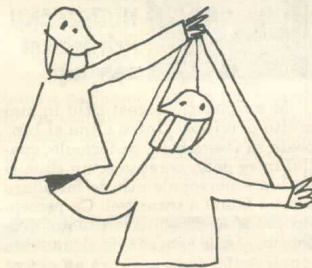
ficat în zona noastră. Ea aparține, în esență, doar „lumii libere“. În „sistemul totalitar“, mecanismul valorii are alte particularități. Privind foarte de sus, valorile impuse de ierarhiile oficiale aparțin, în esență, valorilor recunoscute ca fiind de „circulație“. Doar că această „circulație“ are note specifice, bine diferențiate. Notăm, succint, câteva aspecte. Ne propunem să revenim, cîndva, asupra acestei chestiuni.

Este vorba, mai întii, de o circulație, așa-zicind, „în circuit închis“. Ierarhia nu are valabilitate și eficiență decît în interiorul unei ordini totalitare, bine specificate, respectiv țări socialiste, partide etc. În al doilea rînd, caracterul său este dogmatic și deci represiv. Neagă și tînde să distrugă întreg sistemul de valori nu numai care i se opune direct, dar care se vrea doar paralel, marginal, deci liber și independent. Cu alte cuvinte, valorile oficiale neagă în mod radical – teoretic și practic – totalitatea valorilor autentice. Heteronomia lor este imperativă, abuzivă și represivă, expresie directă a statului polițist în domeniul cultural. Teoria valorilor „pure“, „apolitice“ pare o aberație scandalosă și intolerabilă.

Ceea ce un sociolog român, uitat pe nedrept (Mihai Ralea), numea „sanctiunile premiale“ sînt impuse, în sfîrșit, printr-un întreg sistem de instituții și metode, care au avut – este mereu o evidență – eficacitatea lor. Ne referim la Academie și la uniunile de creație, cu sistemul lor de premii conferite în baza vechilor ierarhii oficiale, devenite tradiționale și intrate

în deprindere, la manualul școlar oficial, care reunește un număr foarte strict de autori contemporani, unui tolerabilă la limită. De ce figurăm și... noi în *Manualul pentru clasa a XII-a: Limba și literatura română*, al Ministerului Învățămîntului, cu o definiție și incompletă și inexactă, și mai ales greșit orientată, rămîne un mister.

Mult mai distractiv (și mai semnificativ în același timp) este cazul revendicării monopolului opiniei literare, ce se vrea definită și inatacabilă de către instanța culturală supremă. Un caz tipic: a apărut, după mari eforturi, *Dicționarul scriitorilor români I, A-C*, Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (1995). Insolentă, bineînțeles, un atentat direct la monopolul ierarhiilor oficiale, deși – în treacăt fie spus – concesiile *Dicționarului...* sînt destul de numeroase. Autoritatea

Purtătorul de cuvînt al culturii oficiale

N-am definit, totuși, esența ultimă, resortul cel mai profund al purtătorului de cuvînt al culturii oficiale. Nota sa definitorie, ultimă, este conformismul și mediocritatea. El gîndește exclusiv prin scheme date, clișee impuse și deci preluate, ierarhii bine disciplinate. Recrutarea acestui personal se face exclusiv în baza acestor criterii și afinități. Depersonalizarea sa – mai ales în astfel de cazuri – este totală și definitivă. Individualitatea, inițiativa personală și expresia proprie îi sînt refuzate și eliminate din start. El acționează, vorbește și scrie exclusiv prin acte de dresaj, intrate definitiv în reflex. Un astfel de personaj poate avea, uneori, și rezerve mentale. Dar intervine totdeauna, și în mod hotărît, autoceenzura, prudența și stereotipia congenitală. Expresia și comportamentul său cultural-social, singurul care contează în astfel de situații, respectă în mod riguros numai ierarhiile date, al căror produs el este prin excelență.

În societățile profund comuniste, cum a fost și este încă, din nefericire, a noastră, acest fenomen are proporții considerabile. Pentru a-și salva pozițiile, aceste mediocrități se baricadează (sau și mai bine spus: se regăsec integral) în ideologia național-comunistă. Ce-i unește, pe lîngă ereditatea psihologică și formația culturală amintită? Explicația a dat-o Alina Mungiu în *România după '89*, cu remarcabilul său spirit de observație: „Un singur lucru: conștiința faptului că nu sînt și nu vor fi niciodată valori de talie europeană în domeniul culturii, că singurul teren pe care îl pot domina este spațiul cultural românesc și singurul instrument de dominație – pentru că elita culturală i-a tratat întotdeauna drept reprezentanți minori ai culturii române – este cel politic, și anume naționalismul. Prin această ideologie ei combăteau atît sentimentele lor de inferioritate, cît și cel al unei părți a clasei politice și a populației, își afirmau disprețul și neațir-narea față de valorile europene, unde nu aveau acces“.

Este practic imposibil să demonstrezi acestor spirite că nu au de fapt nici o legitimitate de a fi purtători oficiali, de cuvînt, ai nici unei structuri, că nu pot fi deținătorii unui adevăr cultural unic și, cu atît mai puțin, organe de reprresiune și intimidare ideologică. Sînt doar oamenii-sandwich ai unor sloganuri care vin totuși, orice s-ar spune, dintr-o altă eră ideologică. Dar intrucît la spatele acestui comportament stau și reacții invincibile de amor propriu – cele mai virulente, ale vieții culturale de totdeauna –, forța acestor cercuri conformiste și mediocre rămîne redutabilă și deosebit de periculoasă.

(Capitol din Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română, în pregătire la editura Polrom din Iași)
(Continuare în numărul viitor)

TALK-SHOW-uri LIVE

un radio actual

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

Tel. 637.37.590 / 637.135.135

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Luni:
Față în față cu vecinul – IRINA CORBU

Marti:
Căinele de pază – CORNEL NISTORESCU

Miercuri:
Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI

Joi:
Fiți întreprinzători – ADRIAN DUMITRIU

Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

Emil Hurezeanu, între cîine și lup

Joi 8 februarie a avut loc la GDS lansarea cărții *Între cîine și lup* de Emil Hurezeanu. În prezența autorului și a unui numeros public, volumul a fost prezentat de Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș și Octavian Paler. Redăm o parte din cele rostite cu acest prilej.

**ANA
BLANDIANA**
O valoare
literară de
dincolo de
valoarea
analizelor
politice

Faptul că domnul Ștefan Aug. Doinaș și cu mine prezentăm o carte a lui Emil Hurezeanu ar putea să sugereze că este vorba de o carte de poezie. Numai că de data aceasta este vorba de cu totul altceva. Volumul de față cuprinde două părți foarte deosebite între ele, față de care personal am sentimente diferite. Prima parte, cu cele două secțiuni ale sale, conține editoriale de la Radio Europa Liberă și de la Deutsche Welle, care, dincolo de valoarea analizelor politice, au efectiv o valoare literară. Cea de-a doua parte conține convorbiri în care dorința de a șoca a lui Emil Hurezeanu este mai mare decât grija pentru acuratețea afirmațiilor și a stilului. Neadeziunea mea la aceste ultime texte se leagă de revenirea sub diverse forme la teoria lui Jozef Darski, căruia i se aduc noi și noi argumente, cu o pasiune care uneori m-a intristat. Sint convinsă că această carte va rămâne nu numai în bibliografia lui Emil Hurezeanu, ci și în istoria publicisticii noastre din acești ani, prin capacitatea autorului ei de a fi foarte acasă și foarte printre noi chiar și când nu era, prin disponibilitatea sa de a-și pune cu pasiune și obiectivitate (dar ce e obiectivitatea dacă nu o neobiectivitate care se ignoră?) talentul în slujba obsesiilor noastre colective.

Cartea se numește *Între cîine și lup*. Limba română denumește cu aceste cuvinte ora de dinaintea apusului, când lumina și întunericul, amestecându-se, creează o stare de confuzie și neliniște. În multe privințe, această carte m-a deprimat prin concluziile ei. Mă întreb însă: este o carte deprimantă și din punctul de vedere al autorului? Pentru că ora lupului este ora de dinaintea începerii întunericului și nu ora de confuzie de dinaintea răsăritului. Analizele din dialoguri par să conducă spre acest sens descendent. Dar textele din prima și a doua secțiune a cărții argumentează

că, într-un fel, depinde încă de noi despre care oră de confuzie a luminii este vorba. La urma urmei, sintem destul de scriitori să ne permitem să mutăm un sens de seara - dimineața.

**EMIL
HUREZEANU**
Privilegiu și
servituți

M-am jucat cu acest titlu în mai multe privințe. „Între cîine și lup” poate să desemneze, ca formulă, spațiul între două personaje: un cîine și un lup - personaje atât de familiare acestei faune a tranziției. Ca percepție, poate să desemneze situația geopolitică - cine este cîinele și cine este lupul? Astfel de jocuri intră nu numai în titlu, ci au acoperire și în texte. Am ales o perioadă cu o articulație cuprinsă între 1992-1996, cu accent pe anii de la mijloc ai acestei perioade (1994, 1995), ani în care, în mijlocul confuziei celei mai mari, au început să se desprindă și citeva direcții. Mă gîndesc la alianța politică dintre cei care se numesc social-democrați și alții care își fac o glorie din a fi naționaliști-extremiști agresivi. Această alianță, care în 1994 ajunsese la un apogeu disperant, începe să se domolească într-un fel. Este un exemplu de calificare, deși nu știu dacă această calificare nu urcă încă o spirală a confuziei. În orice caz, este un moment în care societatea românească a atins un nivel de calificări care se va vedea la alegeri.

Un autor cu o mică tradiție a expatrierii și a privirii din afară (dar de limbă română și obligat chiar instituțional să se ocupe de România) are față de confrății săi din țară, în mod obligatoriu, citeva privilegii și citeva servituți. Între privilegii este și „perspectiva pădurii” în detrimentul „perspectivii copacului”. În România se practică în mod obișnuit un jurnalism fixat pe secvență, pe moment, lipsit oarecum de memorie, lipsit de instrumentele cunoașterii comparate. Asta din diferite motive. Aici timpul se grăbește, filmele se derulează foarte repede. Pentru cineva care lucrează

într-un sistem de presă în Germania, informația este mai accesibilă și mai ieftină. Acesta este privilegiul. Există, în schimb, dezavantajul foarte mare al departării de dramatismul întâmplării. Sigur, am încercat să citesc ce se întâmplă în România în această perioadă, dar am deseori sentimentul că aici informația este parohială și într-un fel preocupările sînt nombriliste. Aici circula ideile deosebit de interesante, dar de multe ori lipsește un „ce” care reprezintă o informație absolut esențială, în legătură cu care doar se speculează, dar care, citită și integrată într-un context mai larg, asigură dincolo o înțelegere în plus. Sau una dintr-o dată mai calmă.

**ȘTEFAN
ĂUG.
DOINAȘ**
O luciditate
necruțătoare

Mărturisesc la rîndul meu că am fost derutat de acest titlu. El reprezintă traducerea expresiei francezești „entre chien et loup”, expresie ce desemnează un anumit moment al zilei, punctul ei final. Totuși, nu este vorba despre un punct în adevăratul sens al cuvîntului, ci despre un moment, o trecere. Ne aflăm în fluxul temporal, iar ceea ce se vizează prin acest titlu este o perioadă de tranziție. El mă ne mulțumește totuși, pentru că, înțelegînd aluzia la starea de tranziție în care ne aflăm, nu izbutesc să desprind întru totul semnificația lui.

Pe Emil Hurezeanu l-am cunoscut pe vremea cînd era „echinoxist” la Cluj și cînd și-a publicat primul volum de versuri. L-am reîntîlnit anul trecut, cînd și-a publicat un al doilea volum. Între perioada *Echinoxului* clujean și momentul actual, Hurezeanu a plecat din țară și amenința să nu mai fie niciodată scriitorul pe care îl cunoașteam. Pentru că travaliul pe care îl depunea în redacția Europei Libere părea să-l absoarbă complet. Reîntîlnindu-l acum, va trebui să vorbesc despre el întrebunțînd cu totul alte calificative decît am întrebunțat atunci cînd am vorbit despre poezia lui. Poezia lui Emil Hurezeanu este caracterizată printr-o mare luciditate, combinată cu un avînt al fanteziei cu totul excepțional, printr-o metaforizare în care se strecoară adesea accente ironice. Este poezia unui intelectual care nu a renunțat complet la efuziunile sentimentale. Însă de data aceasta stilul este complet diferit. Mai întîi de toate, textele sînt scurte și la obiect. Fiecare are o logică proprie. Sint de o luciditate necruțătoare, lipsite de cea mai neînsemnată efuziune sentimentală sau redundanță. Mulți dintre noi, scriitorii, scriem articole politice.

Dar textele lui Emil Hurezeanu se deosebesc radical de ale noastre, grație economiei de cuvinte, limpedității ideilor și rigorii logicii. Formulările arată totuși că omul provine din cîmpul literaturii. Dincolo de emisiunile propriu-zise, în dialogurile sale, Emil Hurezeanu redevine omul de temperament, de atitudine emotivă, de expresie mai literară. Aceste două fețe ale cărții fac ca ea să fie citită cu interes de toți admiratorii lui.

**OCTAVIAN
PALER**
Un jurnalist
trebuie să
fie un
amestec de
cîine și lup

Îmi amintesc de un autor care spune că jurnalistul este un istoric al clipei. Eu cred că el trebuie să fie un amestec de cîine și lup. Să înhațe clipea, să o roadă pînă la os, dar să adumece și istoria de dincolo de clipă. Emil Hurezeanu este de trei ori un amestec de cîine și lup. El vine cu ambiguitatea din poezie și cu rigorea strict necesară din drept (avem de-a face cu un poet care are studii juridice). Este un amestec de cîine și lup pentru că este în același timp acasă și în străinătate. Și, în al treilea rînd, un amestec de cîine și lup pentru că este mai întîi un gazetar de primă mîna și apoi un literat de primă calitate.

Cred că Emil Hurezeanu are dreptate cînd spune că noi nu avem întotdeauna o vedere corectă. Sintem foarte pasionali în tot ceea ce facem, în așa fel încît nu mai vedem uneori nici clipea, darămite istoria de dincolo de clipă. Nu aș acuză deloc faptul că în cartea lui Hurezeanu există o anumită ceață. Este un semn de fidelitate cu epoca, pentru că noi trăim astăzi în plină confuzie. Totuși, această epocă plină de ambiguități trebuie să fie pentru noi o sursă de reflecție obligatorie. Nu aș acuză nici disperarea secretă care curge ca o apă freatică pe sub textul lui Emil Hurezeanu. Eu nu-i înțeleg pe optimiștii de profesie. Nu-i înțeleg pe cei care recomandă mereu ca obligatorie speranța și care vîd în disperare un păcat. Sint epoci (și noi trăim o astfel de epocă) în care speranța asumată ca poziție obligatorie reprezintă o frivolitate. Este foarte comod să sperî. Speranța este un anestezic foarte bun, un narcotic excelent, pe cînd disperarea revoltă. Și totuși cred că avem nevoie de spirite care să ne revolte, să ne contrarieze, pentru a ne obliga să gîndim. Iar cartea lui Emil Hurezeanu ne dă de gîndit tocmai prin faptul că nu refuză confuzia și disperarea.

Pagină realizată de
IULIAN ANGHEL

mașina de
fabricat fantasme

ANDREI
CORNEA

CĂRȚI DE VÎNZARE LA SEDIUL „22”

ANDREI CORNEA

„Mașina de fabricat fantasme”
Editura Clavis, București, 1995, 4.400 lei

Se poate cumpăra prin comandă, trimițînd contravaloarea în contul Editurii Two and two, nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala Piața Romană, plus taxele de expediere contra ramburs. O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugați să expedieze la redacția revistei „22”, pe numele Ana Istrate, o copie de pe chitanța conform căreia banii au fost vărsați în cont, numele și adresa unde să li se expedieze cartea. De asemenea, se poate cumpăra și de la sediul redacției.

Gabriela ADAMEȘTEANU

Regele MIHAI
Gabriel LICEANU
Monica COPOȘU
Paul GOMA
Nicola MANOLESCU
Virgil IERUNCA
Mihai BOTEZ
Ștefan DOINAȘ
Emil HUREZEANU
Nicola MANOLESCU

interviuri

Obsesia politiciii

În curînd va apărea cartea
**Obsesia politiciii de
Gabriela Adameșteanu.**

Volumul conține interviuri cu: Regele Mihai, Corneliu Coposu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ioan Petru Culiuan, Gabriel Liceanu, Andrei Pleșu, Nicolae Manolescu, Paul Goma, Mihai Botez, Emil Constantinescu, Vladimir Tismăneanu, Ion Rațiu, Matei Călinescu, Mircea Martin, Dorin Tudoran, Alexandru Paleologu, Sorin Alexandrescu, Victor Babeș, Ana Blandiana, Emil Hurezeanu, Ileana Mălăncioiu, Mihnea Berindei.

EDITURA CLAVIS EDITURA CLAVIS EDITURA CLAVIS

Cinci ani de la *Contrapunct*

Două situații paradoxale și-au lăsat amprentele pe ideea lui Stelian Tănase din 1989 de a publica în *Contrapunct* fragmente din convorbirile cu Alexandru Paleologu. Întii, că atmosfera generală de atunci era literalmente copleșită de politic, de focul evadărilor intelectuale în Europa și de sincronizarea rapidă și acută cu Lumea. Adică exact la antipodul hedonismului cultural, al reveriei levantine, bonomă și copios-lenevoasă, ce trebuie să caracterizeze lectura acestei cărți. Abia acum, poate, e timpul ei, când mor și ultimele brume de iluzie de atunci, când ceața de mine e de o mie de ori mai deasă decât aburul ce ispitește fuga-n trecut și când, în general, e vreme de povești la gura focului, vreme ce... Dar ce să mai vorbim!

În al doilea rînd, marea nedreptate făcută acestei cărți a fost (paradoxal, spuneam) că toate frumusețile din ea s-au cam topit la fierbințele chestiei cu Securitatea. Teribilă a fost mărturisirea lui Al. Paleologu, citită atunci, în 1990, către murătoarele mai ales prin calma răspicere cu care a fost spusă, prin autoacuzajul nădă, exactă și, aș zice, aproape halucinant de frumoasă în hidoșenia ei! Scriptic, nu prea s-au făcut valuri în jurul ei nici atunci, nici după. Breasla scriitoricească și-a consumat verbal libidoul incriminator, Conu' Alecu a fost forțat dinspre toate direcțiile, dar sinceritatea atît de curat oportună a dezvăluirii a fost cu două tășuri: a funcționat ca perfectă, naturală culpabilizare/abluțiune, dar și ca surdina pentru restul problematic al cărții. Apoi, s-a tăcut îndesat despre ea. Prin 1991, mi-aduc aminte că Stelian Tănase se cam acuza de pripeală în publicarea fragmentelor cu pricina. Eu unul le-am salutată din tot sufletul atunci: cine-a mai închipuit la noi un așa gest de tristă noblete? Nici prin alte părți, la o Christa Wolf, la vreun Hrabal etc., sinceritatea în privința relațiilor subterane cu zeii negri ai reprimării nu s-a executat decît cu țepi, isterice, negațiuni etc. Dar să nu anticipăm; despre faimosul „pact” vom discuta săptămîna viitoare.

În 1990, captivante mi s-au părut evocările Bucureștilor, ale aristocrației valahe, ale tribulațiilor prin țară întru amînarea arestării, amintirile despre Noica. Acuma: reflecțiile despre românism și religie, despre snobism, feminitate și legionarism, despre catolicism și duplicitate, ca și, mai presus de toate, minunatul epiceism al autorului, respectul nesmîntit pentru plăcere, umor, luciditate. Pentru măsură și comerțul cu idei. „*Spiritul grecului!*” – va sări vreun exponent al categoriei care-l îngrozește pe bună dreptate pe Al. Paleologu: „*semănătoristo-ruralo-reacionaro-naționalistii!*”.

Refrasînd linia I.L. Caragiale-Zarifopol, jubînd cu Montaigne, dar și cu Anton Pann și Mateiu Caragiale, Al. Paleologu este un închinător al Plăcerii și al Oportunității în toate cele, de la cozierie și vestimentație la naturaleța gastro-estetică, de la femeie la idee. Sigur că felul său de a fi supără în mai toate direcțiile, la stînga și la dreapta deopotrivă.

Cîștigul

de a nu mai avea ce pierde

Să nu ne lăsăm înșelați: îndărătul accentelor pleziste de aici, al nepăsării suverane, de nabab sentimental și dandy al ideilor, îndărătul omului

1996

21-27 februarie

CRONICĂ DE CARTE

sfidarea memoriei

Din respect pentru plăcere I

AL. PALEOLOGU, STELIAN TĂNASE, „Sfidarea memoriei (convorbiri, aprilie 1988-octombrie 1989)”, Editura DU Style, 1996, 286 pagini

feeric, așadar, se află – totuși – o fractură majoră de destin, o ratare de vocație și o ruptură profesională de nevindicat. Ca și niște ani de închisoare, urmați de rătăcirii, mai mult sau mai puțin plăcute, printr-o viață trăită invariabil SUB limita blazonului hărăzit.

Al. Paleologu a fost făcut pentru diplomația de stil mare: n-a apucat (dîncolo de Comisia din 1945-1947 și de... cotlonașele catifelate de pe la Uniunea Scriitorilor) decît Parisul de la 1990... un bagatel de retard de patruzeci de ani! A fost făcut pentru cozeria de salon, cu ample croieli anglo-franceze de secol 18, și a ajuns să se bucure de-o baie caldă la Malmaison, o colaborare (și ea ratată, din ferire) la *Glasilul Patriei* sau de cîte-o Rotondă la Muzeul Literaturii! Nici masoneria n-a mai prins-o, la lumina zilei, decît ca pe o butaforie prăfuită...

Nimic din asprimea și durerea acestui lanț de ratări nu sare-n ochi în *Sfidarea memoriei*. Extrem de discret în citarea propriei suferințe, cu acea pudoare angelic-orgolioasă specifică aristocrației crepusculare, Paleologu nu face decît, cîteodată, să adauge grațios cîte-o nuanță ironic-amară. El știe, de pildă, foarte bine că desfrul în epoci de dezastru și teroare este o iluzie, dar nu-și poate reprimă săgalnică nostalgie după anii de „priapee” 1958-1959, cînd își aștepta arestarea: „*Acest sentiment de veselie, de viață, de chef, este un simptom al dezastrului. În fața dezastrului inevitabil nu e altceva de făcut decît să încerci ori să-ți mintui sufletul, dacă ești credincios, ori să-ți mintui trupul, bucurîndu-l, ori amîndouă. Cum am făcut cea mai mulți. De fapt o iluzie.*” (Numai Noica o trăia ca pe-o realitate totală.)

Sigur că o afirmație precum „*închisoarea e o sursă de ris mare, rebelaisian*” supăra atunci („*ăia se uitau la mine cam mirați că rîd, își spuneau probabil că sint idiot!*”); șochează și acum. Dar pentru cel care știe într-adevăr ce va să zică dimensiunea sacră, libertatea metafizică a Risului, reacția cu pricina („*n-am ris niciodată cu atîta poftă ca în închisoare*”) face cît un manual de etică. „*Am zis că lumea se împarte peste tot în rîzători și nerîzători. Asta explică de ce atît la creștini cît și la musulmani, legionari, comuniști, la puritani există această malformație sufletească exprimată prin încruntare și poșăceală. Vom scăpa de comuniști, vom scăpa de multe dar de agelaști n-o să scăpăm.*”

„*Eu am avut un fel de încredere oarbă în steaua mea*”, afirmă, simplu, Al. Paleologu, sfînd, orice s-ar zice, realitatea, dacă nu în esență, oricum în mai toate aparențele ei. Dar *Sfidarea memoriei* tocmai din acest cîștig al pierderii se hrănește. Din bucuria de a spune orice, fără nici o opreliște. (E semnificativ că mărturisirile înregistrate de Stelian Tănase s-au încheiat abia în intervalul interdicției de a publica.) Din jubilația – ușor sadică – de a sparge prejudecăți și a zgudui rino-

cerumul. Din reflexul ludic al celui structural ostil fanatismului, fixității, monomaniei (religioase, politice, etnice, estetice etc.).

Șocuri, perle, grozăvii. Cinismul la români

Ce poate fi mai frumos la 70 de ani decît să-ți admiri frumusețea de la 30! (Lasă că și acum Al. Paleologu degajă aceeași frumusețe naturală a celui care se locuiește cu plăcere, instalat savuros în propria-i lume.) Cînd, după ce ai citit bibliotecii și ți-ai descris destinul ca-ntr-o palmă închisă, îți poți permite luxul de a îndemna la atenție față de „*profundimea detaliilor frivole pe care le întîlnim în viață, în cotidian, adeseori încărcate de semnificații profunde și pline de tot destinul și de toată fatalitatea pe care istoria și societatea le poartă cu ele.*”

Un admirator al cinicului Caragiale-tătăl cu simpatie față de „*cinismul inteligent*” și „*forfanteria imoralistă juvenilă*” din corespondența lui Mateiu Caragiale cu amicul Boicescu! Un salonard pentru care „*costumul popular*” nu-i decît derivatul „*unui tip de costum imperial*” și care pledează pentru o revalorizare social-estetică a mahalalei bucureștene. Un familiar al luxului și lecturilor rafinate, dar care știe că bodega „*este un loc indispensabil pentru comunicarea intelectuală și umană... Noi sintem mutilați și cu consecințe grave în inteligența românească prin neexistența cafelei și a circiumii (bodega, braseria)*”. Un exponent perfect al Elitei, dar care afirmă clar că „*există elite pe toate treptele societății, ceea ce impune o atenție deosebită la calitatea individului, nu la clasa din care provine.*”

Un fervent dansator de cotillon din stirpea balurilor epocii Claymoor, dar care știe bine că exclusivitatea lui I.L. Caragiale în ce privește România anilor 1870-1905 este o capcană: lumea lui Caragiale și lumea lui Claymoor nu în disjunția ridicolă, ci numai în eficiență complementaritate și-au forjat temelile și se cuvin citite astăzi (v.p. 36 ș.u., mai ales p. 75 ș.u.). Să poți declara nonșalant că ai aderat o vreme la catolicism dintr-o fascinație de natură estetică – „*îmi plăceau limba latină și orga*” și că „*vedeam în catolicism o altă francmasonerie*”. Sau că: „*cele mai subtile spirite ale secolului al XX-lea cum ar fi Kierkegaard, Nietzsche, Schopenhauer erau anti-hegelieni. Hegeliemii au fost să nu zic mediocri, dar, în general, oficiali, stațiști, oamenii poliției. De fapt hegelianismul este o filosofie a turnătoriei!*”

Să-ți aduci aminte din reclusiunea de la Cîmpulung (cînd cărai 28 de găleți de apă pe zi pentru o baie) ce musculatură armonioasă făcuseși („*eram foarte încîntat de frumusețea trupului meu*”). Să dai istoriei mari ce-i al ei, dar să nu uiți drepturile istoriei mici, de genul comerțului făcut de bucuș-

teni cu mașinile refugiaților polonezi din 1939. Să-ți permiți, fără teamă de presiunile vreunui lobby, să citezi „*eleganța discrețiunii*” lui Salazar și omogenitatea întru oroare și faliment a dictaturilor de stînga față de cele dreapta (p. 73). Sau să afirmi că pur și simplu, legionarii „*cîntau splendid*” („*acționau asupra unor receptivități viscerale foarte sensibile*”) și că „*aveam prieteni printre legionari, ce erau foarte mulți băieți deștepți și foarte bine, oameni moralmente stimabili, care, din diverse motive, ce trebuie analizate, că analiza nu s-a făcut, au aderat la mișcare*”. Dar să-l taxezi necruțător pe Noica pentru „*obsesia reducerii la unitate*”, fiindcă „*dacă reduci totul la UNU comanzi ușor și dirijezi ușor. Toate acestea fin de un spirit totalitar. Dictatura totdeauna se sprijină pe filosofie, democrația niciodată*”.

Și încă: să-ți cîntărești rapid și corect din ochi evoluția ideilor politice: „*îmi plăcuse o vreme, în tinerețea mea, marxismul. Dar altfel am oscilat între stînga, chiar extremă, și dreapta, nu extremă, către dreapta junimistă, care de fapt e mai la stînga decît conservatismul și uneori decît liberalismul*”. Să recunoști că-n anii '50 se traducea mult, tirajele erau mari, intelectualii conformați beneficiau de multe avantaje și că „*Lumea citea Tolstoi sau Thackeray în tramvai*”. Să te țină la Mea de eseist erudit, moralist fără prihană și filosof, iar tu să declari impresionismul drept „*miraacolul artei*” și să te arăți partizan al principiului junimist „*anecdota primează*”.

Șocuri, perle, grozăvii care stîrnesc deopotrivă admirația și mefiența: versatilitatea este un păcat plin de spectaculos.

Ce revine în chip ciudat în *Sfidarea memoriei* este cinismul. Cine-l cunoaște pe Al. Paleologu, cu amenitatea sa comprehensivă, cu disponibilitatea la ghidusie, farsă, calambur și risul în hohote, cu mania frumosului, sensibilitatea rafinată ș.a.m.d. – nu poate decît să se-ndoaice de atîta afirmare a cinismului în paginile de față. Adeverul e că-i vorba de o înțelegere specială a cinismului, și anume chiar ca „*spunerea lucrurilor pe nume, pe șleau*”. Al. Paleologu e perfect conștient de chipul dublu al noțiunii: cinismul mediocru, al imbecililor și escrocilor, „*cinismul cu care sintem conduși*”; dar și: „*cinismul nostru intelectual merge foarte bine alături de o profundă înțelegere omenească și o mare afectivitate. Nu duioșiile ale semănătoriste și idilice, care sint false și nu sint ale noastre*”. O „*afectivitate umană profundă pe teme cinice și inteligente*” – iată o posibilă formulă perfectă pentru Paleologu însuși, ca și pentru greșita lui Caragiale, Zarifopol, Noica ș.c.l. (cu sau fără furia eminesciană în domeniu). De aici și admirația pentru adaptabilitatea românească (p. 29), pentru scepticismul nostru față de istorie (p. 46), dar și pentru resemnarea activă ca formă de maturizare istorică („*așa cum Rusia și-a asumat rolul ei de misionară a ortodoxiei, noi trebuie să ne asumăm rolul de necunoscuți salvatori ai Europei sacrificiați perpetuu*”).

„*Dar eu sint hedonist, individualist și consider că plăcerea e principala valoare din lume și că din plăcere decurge și sacrificiul și iubirea și tot ce vrei. Din respectul pentru plăcere*”. Un respect cu capcane, după cum vom vedea.

DAN C. MIHĂILESCU

ANTONIN LIEHM*

Germania și Cehia – confruntate cu trecutul lor

La 50 de ani distanță, expulzarea germanilor sudeți otrăvește și azi relațiile dintre Cehia și Germania. Negocierile în curs au fost întrerupte, iar supralicitarea naționalistă bintuie acum de o parte și de alta. Chiar președintele Havel, ale cărui scuze unilaterale, în 1990, fuseseră deja contestate de către concetățenii săi, a trebuit să dea înapoi. Totuși, discursurile convergente ale lui Havel și Antje Vollmer, vicepreședinta Bundestagului (parlamentul german), conduc spre o cale a reglementării contenciosului.

La puțin timp după terminarea celui de-al doilea război mondial și ca urmare a rezoluțiilor Conferinței de la Potsdam, în regiunea sudețată a avut loc una dintre cele mai mari purificări etnice din Europa: expulzarea din Cehoslovacia în Germania a trei milioane de cetățeni de naționalitate germană. Iată pe scurt rațiunile acestei repatrieri forțate: abandonată de Franța și Marea Britanie, la sfârșitul lui septembrie 1938 Cehoslovacia a fost invadată de trupele naziste, care au ocupat mai întâi regiunea sudețată, apoi Boemia, Moravia, Silezia și Slovacia. Bilantul: 25.000 de execuții și 200.000 de deportări. Aproape toți evreii și o bună parte din țigani au pierit în lagăre de exterminare, fără a uita Lidice, orașul prefăcut în cenușă după asasinarea „protectorului” Heydrich, în mai 1942. În această dramă, „partidul german al sudeților” a jucat un rol activ. Formată în 1933 și mare învingătoare în alegerile legislative din 1935, ca și în cele municipale din 1938, mișcarea lui Konrad Henlein s-a bucurat de încrederea unei imense majorități a populației germanofone. Atașamentul acestei mișcări față de Reich i-a făcut pe occidentali să dea înapoi. Partizanii lui Henlein au întâmpinat trupele naziste ca eliberatoare, devenind complicii activi ai prizonierii populației, începând cu expulzarea cetățenilor cehi din regiunea sudețată. Imediat după război, cea mai mare parte a celor trei milioane de germani sudeți au fost expulzați din Cehoslovacia. Ținând cont de ceea ce s-a întâmplat în Europa, soarta acestor expulzați s-ar putea spune că a fost fericită. Ei nu au fost nici internați în lagăre, nici marginalizați. Ei s-au integrat în societatea germană după război, luând parte la reconstrucție, beneficiind progresiv de un mai bun nivel de trai și de o mai mare libertate decât foștii lor concetățeni rămași în Cehoslovacia.

Totuși, diversele asociații și organizații ale germanilor sudeți n-au încetat să pună pe tapet problema expulzării, prezentată ca un act ilegal, cerind restituirea fostelor bunuri. Vocile germanilor sudeți au căpătat o anumită greutate în alegeri – mai ales în Bavaria; în loc să reafirme voiața lor de a respecta prevederile Tra-

tatului de la Potsdam, guvernele federale au răspuns acestei chestiuni într-o manieră destul de evazivă. În schimb, acest fapt a servit de minune propagandei cehoslovace, care făcea din problema sudețată rațiunea de a fi a alianței necondiționate cu URSS.

Pe la mijlocul anilor '80, printre intelectualii disidenți semnatori ai Cartei 77 s-a iscat discuția privind nu numai responsabilitatea germanilor, dar și cea a celorlalte fațete de germani sudeți expatriați: pentru prima oară se măturase deschis că expulzarea a îmbrăcat forma unei violențe de nejustificat. Din păcate, datorită condițiilor epocii, în această dezbateră n-a fost antrenată decât o mină de disidenți, care în mod clandestin avuseseră acces la documente.

Cînd regimul comunist a căzut, iar șeful Opoziției, Václav Havel, a fost ales președinte, toată lumea a uitat în ce măsură comunicarea dintre disidenți și zdrobitoarea majoritate a populației lăsase de dorit.

Astfel, a doua zi după alegerea sa, în 2 ianuarie 1990, președintele Havel a luat avionul spre München; în fața microfoanelor și a camerelor de luat vederi, în numele onoarei cehi, în sfârșit regăsită, el a prezentat înaltelor autorități ale Republicii Federale scuze pentru nedreptatea pe care cehii au provocat-o germanilor. Dar pentru majoritatea populației cehi, Münchenul rămânea simbolul prin excelență al injustiției, astfel încît demersul lui Havel a rămas cu totul de neînțeles.

Extrema dreaptă și extrema stîngă s-au întrecut în a exploata această neînțelegere, iar chestiunea germană – vezi agitația enormă a revendicărilor sudeto-germane – rămîne unul din principalele argumente în atacarea actualului guvern, acuzat că sacrifică interesele naționale și că, din slăbiciune, pune în pericol securitatea țării.

Nobil, dar insuficient pregătit, gestul politic a lui Havel a produs un efect și de partea germană. Organizațiile cele mai radicale ale germanilor sudeți, văzîndu-și întărită poziția, au profitat pentru a-și întări presiunile asupra guvernului. Tratatul germano-ceh, semnat după reunificarea celor două Germanii, nu comportă nici o clauză prin care să se stipuleze că cele două părți renunță la orice revendicare teritorială sau retrocedare de bunuri – o astfel de clauză există și în Tratatul germano-polonez. Totuși, organizațiile germanilor sudeți au obținut o formulare stilistică: revine guvernelor sarcina de a regla orice litigiu ulterior, ceea ce, de fapt, a complicat enorm reglarea de conturi cu trecut.

În vreme ce pentru germani problema cehă nu este decât marginală, pentru cehi problema germană ocupă un loc central. Președintele Havel a socotit că este necesar să se adreseze națiunii. Discursul său, ca și cel al d-nei Antje Vollmer, lasă deschisă calea rezolvării acestui conflict.

În Cehia, capitalurile germane prezintă principalele investiții. Germania dă cel mai mare contingent de turiști care vizitează anual Cehia, iar prețioasele lor devize stau, în bună parte, la originea excedentului balanței comerciale a țării. Practic, nici un emigrant german nu dorește să se reîntoarcă decât ca turist sau ca om de afaceri.

Totuși, în acest moment decisiv, ca punct de articulație între două epoci, demonii trecutului sînt departe de a fi exorcizați. Va fi nevoie nu numai de timp, ci și de mult curaj politic de ambele părți, cu atât mai mult cu cît se apropie alegerile – în iunie 1996 în Cehia și 1998 în Germania.

VÁCLAV HAVEL:

„Vremea scuzelor a trecut”

(...) Vremea scuzelor a trecut. Înțepe un timp al unei căutări concrete a adevărului. Scuzele adresate de reprezentanții Germaniei democratice tuturor națiunilor, ca și propriilor concetățeni, pentru toate prejudiciile provocate de nazism au avut o greutate considerabilă și au deschis calea unei noi coexistențe. Afirmările din partea noastră referitoare la expulzarea de după război au avut același scop. (...)

Dar nimeni, niciodată, nu va fi în măsură să ne răscumpere. (...) Nimeni nu va putea să ne redea în nici un fel zecile de mii de victime torturate și asasinare sau să repare prejudiciile morale, politice și economice pe care ni le-au provocat Münchenul, ocupația germană și războiul cu toate consecințele lui.

Noi nu vom avea naivitatea să prezentăm generațiilor actuale ale Germaniei democratice factura tuturor nedreptăților pe care ni le-au adus o parte din părinții, bunicii sau străbunicii lor, după cum nu vom pretinde reparații națiunilor din fosta Uniune Sovietică pentru toate pagubele aduse țării noastre de deceniile de comunism. De aceea, ar fi și mai naivă orice tentativă de a ni se reclama o despăgubire, materială sau de alt fel, ca reparație a expulzării de după război. (...)

Ziua în care cehii și germanii, reuniiți în spațiul deschis al Uniunii Europene, vor putea să se stabilească liber în oricare parte a acestui teritoriu, participînd la construcția unei patrii liber alese, nu este foarte îndepărtată.

18 februarie 1995

ANTJE VOLLMER:

„Ambiguitățile nu sînt permise”

(...) Toate aceste expulzări își au rădăcina în ideea nebunească după care un popor, o religie sau un strat social ar obține fericirea și împlinirea maximă prin ocuparea în exclusivitate a unui teritoriu cît mai întins. (...)

Timpul trece. Noi, cei care facem parte din generația de după război, trebuie să ne clarificăm. Ambiguitățile nu mai sînt permise.

Milioanele de expulzați care și-au găsit în Germania Federală o a doua patrie au obținut, într-adevăr, prin alocare de indemnizații, un ajutor material semnificativ pentru ușurarea integrării lor. (...) Însă luați fieca-

re în parte, ca destin individual, ei s-au ciocnit de o indiferență generală, dublată de compasiune. Iar o parte dintre cei expulzați, care nu au reușit să se realizeze social și economic, au păstrat Cehiei resentimente de o factură ireconciliabilă. (...) Germanii sudeți ar putea să deschidă calea spre viitor și să-și asume, ținînd cont de rădăcinile lor istorice din Boemia și Moravia, rolul de intermediari în reevaluarea spațiului central-european. Dar rolul acesta presupune necesitatea unei opțiuni: reîntoarcerea într-o țară care de mult nu mai există și unde nimeni nu le mai poate satisface pretențiile, renunțarea și avansarea către o Europă Centrală care trebuie să fie remodelată și reconsiderată. (...)

După reușita reunificării Germaniei, lucrurile apar într-o altă lumină. Guvernul federal a declarat la 15 iunie 1990, cu ocazia Tratatului de unificare: „Exproprierea pe baza dreptului de ocupație și al suveranității ocupantului (din 1945 pînă în 1949) nu pot fi niciodată anulate. Guvernul Republicii Federale trebuie să ia act de evoluția istorică a evenimentelor”. Această afirmație se referă la exproprierea făcută de autoritatea ocupației sovietice marilor proprietari funciari din Germania de Răsărit (de Est). Or, dacă această viziune, confirmată de Curtea Constituțională Federală (1991), este valabilă pentru exproprierea făcută în dauna cetățenilor germani, pe teritoriul rămas german, de ce nu s-ar referi și la exproprierea de pe teritoriile străine? (...)

6 octombrie 1995

*Fost membru în comitetul de redacție al revistei *Literarni Noviny* din Praga, director la *Lettre internationale*; profesor la Școala de înalte studii de științe sociale, Paris.

Pagină realizată de
RODICA PALADE,
după *Le Monde diplomatique*

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în

noile noastre conturi

deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12:
(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru mărci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau
(pentru orice fel de valută) trimițînd un cec
(money order) pe adresa: Revista "22", Calea
Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București,
România.

	1 an	6 luni	3 luni
-Europa	80 \$	40 \$	20 \$
-occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
-Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia,			
Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
-Israel	60 \$	30 \$	15 \$
-SUA, Japonia,			
Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncț); ANDREI CORNEA (publicist comentator); HORĂȚIU PEPINE (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); CEZAR PAUL-BĂDESCU (secretar general de redacție); DIANA TURCONI (social); IULIAN ANGHIEL (politic); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUCĂ (corector); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare și publicitate); CONSTANTIN SATALLA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ANA ISTRATE (șef serviciu financiar-contabilitate); MIRELA NOVAC (casier).

Rubrici permanente: H.-R. PATAPIEVICI (eseu), N.C. MUNTEANU (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (Parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică), CEZAR BALTAG, HARI KULLER (istoria religioasă), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), ERWIN KESSLER (cronică plastică).

Correspondenți: ION MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINCESU, VIRGIL IERUNCA, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, MIHAI ȘORA, GABRIEL ANDRESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED.

Tehnoredactare computerizată: „22”.

Redacția și administrația:

București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761